

LA RENAXENSA

30 DE ABRIL

LO CANAL D' URGELL

NOVAS HISTÓRICAS, DESCRIPTIVAS
Y ECONÓMICAS REFERENTS Á DITA OBRA

III.

En lo primer d' eixos articles he adelantat quelcunas novas respecte á las cantitats pressupostadas pera la construcció d' est Canal de rech. Ab tot no será mal que fasse notar que, haventse rectificat per lo Govern lo plan primitiu, lo pressupost se fixá en 57,642,695 rals 69 céntims, ab motiu de que 'l Canal s' habia de comensar un quart mes amunt, y de que los 339,600 rals fixats pera l' espropiació dels 1,132 jornals de terra pera 'hont tenia qu' obrirse aquell pujaren mes d' un décuple de lo pressupostat.

Molt es lo diner que s' ha gastat y algun ne manca gastar pera lo total complement d' esta obra, per lo qual daré un estat dels gastos primers ab que 's topá al comensar á tenir vida.

Los honoraris dels inspectors, facultatius, de l'administració, oficinas y altres dependencias de la Societat, pujaren á 2,000,000 de rals en los set anys y mesos que durá la construcció del canal principal; á 150,000 rals lo cost d'arbres y dels plantés; á 9,500,000 lo de las assequias principals; á 1.465,000 lo de las obras menys importants com acueductes, pontets, sifóns, repartidors, estelladors etc., y finalment lo cost total de totas las obras del canal fins que comensaren á correhi las ayguas fou de 70,757,695 rals, cantitat molt económic si s'aten á l'importancia de l'obra y al gran nombre de jornals que s'ocuparen en sa construcció, puig que, segons càlcul, cada kilómetre de canal costá 296,000 rals, excepció feta dels túnels ó soterranis que, com tothom pot compendre, resultaren mes cars en comparansa del canal, pero molt económichs sí 's te en compte lo qu'altres oberts en terreno de la mateixa constitució geològica han costat.

En lo soterrani de Montclar lo metre lineal resulta pagat á 3,400 rals, per mes que en la contracta 's cregués que 'n costaria 5,300, donant als constructors una pérdua de consideració. En lo soterrani de Mauvages que dona pas al canal del Marne, al Rhin, y que te 100 metres menys que 'l de Montclar, costá 'l metre lineal uns 6,700 rals: en lo de Kelsby, per 'hont hi passa lo ferro-Carril de Lóndres á Birmingham, de 2.204 metres de llarch, costá 'l metre lineal á 13,640 rals: en lo de Charleroy, travessat per lo canal d'est nom, costá 4,960 rals: en lo de Batignoles, que dona pas al Ferro-Carril de Sant German, costá 9,520 rals y aixís en molts d'altres que podria nombrar y que, com he dit, son oberts en terrenos d'aygua, sorra y argila com lo de Montclar.

No estaré de mes que referesca lo molt que va costar trobar un que s'encarregués d'esta obra de Montclar. Molt de temps s'anunciaren subastas en Espanya y l'estranger y ningú hi compareixía. En est cas los accionistas donaren amplas facultats á la Junta administradora, pera que pogués contractar ab las condicions qu'ella cregués mes favorables l'empresa de l'obra. Poch temps d'aixó habia passat, quan En Carles Tassier presentá una proposició de contracta que fou mes tart aprobada per los accionistas y assegurada per la casa Girona germans, Clavé y C.^{ia}, que ja

tenia á son càrrech l' empresa de la construcció del canal y á qui coralmènt des d' est lloch dono l' enhorabona, puig qu' á sos passos se deu en gran part que l' obra del canal hage arribat á ésser un fet.

Feta esta petita digressió, passém á parlar del cost dels altres soterranis mènys notables, que 's redueixen á tres: lo de la Llenguadera, d' amplada mateixa que 'l de Montclar, y que costá 'l metre lineal á 1937 rals; lo de las Guixeras y 'l de Sant Jordi, que resultaren també per metre lineal á 2,430 rals: esta diferencia que 's fa notar entre 'ls dos últims y 'l de la Llenguadera es ab motiu de que 'l terreno 'hont s' obriren lo de las Guixeras y 'l de Sant Jordi es una barreja de pedretas molt fortas al ensemps que d' uns conglomerats d' estructura resistent á tot serho.

Lo cost definitiu del canal al mateix temps que las assequias y las 300 obras d' art que 'n ell s' hi troban ha vingut á costar fins l' hora present poch mes de 120,000,000 de rals, habent contat ab un actiu de 114,000,000 mes, entre accions, obligacions y deixas del Govern, restant, com se veu, una pérdua prou sensible que coberta haguera estat en temps mellors, pero que ab las presents circumstancias molt se fa de que no vage creixent. Ab tot consola un xich lo veure que per mes que constantment la bona marxa d' esta Societat hage de lluytar ab nous obstacles, cad' any s' observa un augment gradual en los productes, lo que fa esperem que no es llunyá 'l jorn en que la marxa d' esta companyia sia sens embrassos ó al menys que per son genre sien de senzill venser.

Un acte de justicia m' obliga á fer especial menció en est lloch d' En Fernand Puig, anys ha president de la junta de govern del Canal y que tant poderosament ha contribuït á obtenir est resultat.

Entrem are á ocuparnos del modo establert pera regar y del cànon impost als propietaris que s' en gaudeixen.

En 11 d' Agost de 1860 se celebrá en Tàrga junta general de propietaris d' Urgell pera nombrar una comissió que passés á Madrit pera firmar lo conveni que s' establí entre la Societat *Canal d' Urgell* y ells, en lo que 's fixavan los pactes per los quals la Companyia tindria dret á exigir una prestació en paga del benefici del rech. En 17 de Febrer de 1867 se firmá est conveni, ahont s' espressa que 'ls pro-

pietaris d' Urgell que 'l firmen haurán de pagar un cánon que será de cada nou un de qualsevulla fruyt ó producte que donguen las terras regables los 60 anys primers de la concessió, y 'l 4% los següents fins los 99 en que fineix esta.

En est conveni de Madrit se disposa que 'l pais pugue destinar 5,000 jornals de terra erma á prats, y en est cas la prestació anyal del nové 's cambie per aquest pacte: de que per cada jornal se paguen 34 rals anyals; á mes d' aixó la Societat va permetre que dintre estos 5,000 jornals, cada propietari regant tingue dret á destinarne un petit tros pera hort d' ell y la sua familia. Lo conveni afegeix que 'l pais podrá tornar prats 25,000 jornals mes, y en est cas la Companyia podrá escullir entre rebre lo nové dels productes ó una *quartera* de forment pur y de primera calitat per jornal.

La percepció del cánon será diferente segons lo fruyt, atenintse sempre á lo qu' estableix l' article 7 del conveni.

Quan se tracte de la cullita de la seda, lo nové 's pagarà en capseta: las olivas en los molins del poble respectiu, y si aixís se vegés que 's fan frauds en dany de la Societat, esta, junt ab lo Sindicat general, podrán corretjir los abusos comesos y cercar la manera pera que no 's reprodueixen: los rehims deurán entrarse en los pobles de quiscú per un lloch fixat per endevant. y 'ls recolectors han de portar per son compte al trull que la societat destine lo cánon que 'ls hage pertocat.

Los fruyts que 's poden lligar en garba se cobrarán aixís, procurant que totas ellas siguin lo mes iguals possible, puig que la Companyia 's reserva de fer seva la que fasse nou comense per lo cap del tros que vulla: lo cánem y líl no podrán retirarse del camp fins que s' hage cobrat la prestació del nové: las verduras y fruytas de consum particular tampoch se podrán treure del tros, sens coneixement de la Societat, pero en las patatas regirá lo pacte general del nové, lo mateix que en las fustas que 's tallen, excepció feta dels espurchs de la de construcció y dels tronchs dels arbres fruyters, oliveras, ceps y sarments.

Lo conveni prescriu al ensemps que pera la batuda dels grans recullits per la Companyia tindrà cada poble l' obligació de deixarli una era mediant una módica retribució.

Per est mateix conveni 's permet als propietaris de terrenos junts á la caixa de las assequias de segon ordre que planten qualsevulga planta en los talussos, menys las canyas y matas.

Parla 'l conveni també de que 'ls establiments hidràutichs que 'l jorn en que 's posés aquest en práctica funcionassen sense rebre l' aygua del Canal serán respectats, pero que si algun jorn per sa conveniencia volen rébre-la d' est, se 'ls podrá facilitar mediant preu convingut y no 's danye la bona organisació del rech.

Los propietaris que no hagen suscrit al conveni citat haurán de pagar per cada jornal de 1800 canas ó sigui 4,358 metres una cantitat en metálich que no pugui pujar de 25 pessetas.

Ço es lo mes interessant que en lo conveni de Madrid s' hi trova, puig qu' hi ha diferents disposicions de poca importancia que en lo mer fet d' apuntarlas allargarian molt y molt la tasca que 'm so imposat; per lo qual sols diré que 'ls firmants d' est conveni son los Srs. Pascual Madoz, Enrich de Pozo, Pere Abadés, Laureano Figuerola y Manel Salfon com á diputats per Catalunya presents allavors en Madrid, y 'ls altres com En Fernand Puig, Ramon de Siscars Anton Satorres y Francesch Ferrer y Busquets com á commissionats per la junta de propietaris celebrada en Targa el dia 11 d' Agost de 1860.

Avans de concloure estos articlets me pendré la llibertat de fer quelcunas observacions respecte al pobre estat del pais que recorre 'l Canal que tantas esperansas un jorn li feu concebir: moltes foren per cert y la realitat las ha vingut á desvaneixer, y quan ço succeheix fa que 's busquen motius pera poguer donar quelcuna explicació.

Lo terreno per 'hont serpenteja 'l canal es generalment pobre: una planura inmensa, falta de gent pera 'l trevall del secá, molt menys pot ésser destinada al conreu de regadiu qu' exigeix gran nombre de brassos. Los propietaris son gent honrada, de molta terra y poch diner, lo que es causa de que no 's puguen per part d' ells empendre convenientment las melloras d' afemar la terra, nivellarla y cambiar tot sovint las llevors: allí, en fi, se necessita al ensemps qu' un pagés entés y treballador un que pugue disposar d' un xich de metálich pera fer frente á estas

necessitats, las indispensables en tot terme d'horta. ¿Cóm pot açó realisarse? Quan los erms qu' encare s' hi troban en l' Urgell en gran nombre se sembren y 's tornen en prats, per 'hont ramats numerosos de bestiar de tota mena hi pasturen, s' obtindrà una mellora d'importancia notable; allavors hi haurá fems pera poder engrassar la terra, fluixa en sa major part, y comensará ja pera 'l pais una trasmudació que d' anar seguint aixís no tardaria en donar fruyts, puig que desapareixeria al ensemps la emigració que fa anys y anys se nota, perque poguent trovar trevall á casa ningú va á cercarlo fora d' ella, y ab est supost á l' agricultura no li mancarian brassos. Per altra part, quan s' establescan *Caixas agricolas* al estil d' Alemanya y Anglaterra que deixen ab interés módich als propietaris las cantitats que necessiten, hipotecant en prenda las sevas fincas, quan ço arribe al Urgell, será est un terme d' horta d' estensió prou crescuda pera dar l' abast de grans no solzament á Catalunya, sino restantli una grossa part pera exportar y poguerse cumplir la dita romana de que *l' Urgell es lo graner d' Espanya*.

Quan açó 's porti á cap, l' Urgell qu' haurá augmentat de població, farà que hi acudeixen dels entorns numerosas colles de gent que, coneixent lo profit que del terreno 's pot traure, s' hi queden y utilisen del canal y assequias los molts saltants d' aygua pera donar mohiment á molins, fábricas, cambiant la avuy rónega planura en un terme agrícola é industrial á la vegada, y trovantse al rampeu de la serra d' Almenara un panorama parecut al qu' ofereixen las poéticas voreras del Ter y Llobregat.

JOAN MALUQUER VILADOT.

FRAGMENT INÉDIT

DE LA

IV.^a HEROIDA D' OVIDI

trelladada al catalá en lo segle XV

Com sia que ja en eixa mateixa Revista (t. 1. págines 188 y 305) se publicaren temps enrera, extrahentlos d' un raríssim incunable (1494), dos bonichs fragments de la traducció feta per En Francesch Alegre de las *Metamórfosis d' Ovidi* (1), he pensat no desplauria als erudits llegidors de LA RENAXENSA los fés coneixer també, cert fragment inédit d' una traducció desconeguda d' altre obra d' aquell celebrat poeta llatí, reputada per los crítichs com á ensaig de ditas faulas mitològicas.

Aytal se troba entre los llibres que havém en nostre estudi y sembla fou part del comens d' un *in folio*, no continuat per lo traductor, ó millor per l' escriptent que 'l copiava. Compren dos fullas de paper escrites, seguidas d' altre en blanch, veyentsé en la primera d' aquellas lo lloch destinat pera la iluminació de la lletra P capujua ó inicial allí indicada. Lo caràcter del manuscrit es propi evidentment d' un bon pendolista del xve segle, y lo tros de la composició literaria qu' en ell se translada al catalá pertany á la primera meytat de la *IV.^a Heroida d' Ovidi*.

Son ignorat traductor proba esser, llavors, encara poch expert, puig si bé procura usar frases poéticas, peca d' obscur y se pren tals llibertats en omissions y afegiduras, que desvirtúa en algunas cláusulas lo ver sentit de l' original. Voldriam investigar, no sols qui era, sino si formá part, est humanista, d' aquella escola alegórica que, nascuda de

(1) *Publius Ovidius Naso*, nasqué l' any 43 avans de J. C., y morí lo 17 de l' era cristiana, trobantse proscrit de Roma per un edicte del mateix Emperador August, qu' anteriorment l' havia protegit.

l' influència italiana y animada per lo prepotent renaixement dels estudis clàssichs (molt favorecuts en la cort d' Anfós IV de Catalunya, dit *lo sabí*) mostrava tants esforços d' instruirse en las profanas lletras, pera imitarlas en sos propis dictats. Voldriam saber l' any en que visqué, dintre lo segle d' or de la literatura catalana, empero en va es lo intentarho, ja que res consta d' açó en dit breu fragment. N' obstant, per mes que no volém atrevirnos á fer cap judici aventurat, dirém, que, repassant nostres apuntes bibliogràficas, encontràrem en un inventari dels bens que foren del noble difunt en Giralt de Palou, (*Geraldus de Palaciolo quondam militi*) autorisat per lo Notari d' esta ciutat, Nicholau de Mediona, als 20 de Mars de 1437, la següent nota:

«*Item* hun libre scrit en paper *en romanç* ab posts cubertes de cuyro vermell ab V boles e dos gaffets intitulat *lletres de Ovidi.*»

Dos son las col·leccions d' elegías que 'ns deixá Ovidi, servant l' estil epistolar: *las Heroïdas* y *las Ponticas*. Per ço es que no podém ni conjecturar si abduas traduccions catalanas foren una mateixa.

Sia com se vulla, á fí de que criteris més experts, provehits d' altre abundó de datos, pugan tal volta encontrar la procedencia de dit fragment, lo publicuém á continuació d' estas ratllas, afeginthi la puntuació, accents y lletras majúsculas, (sens altre variació ortogràfica) junt ab las notas y breu extracte complementari que 'ns ha suggerit sa comparació ab lo text original:

«Phedra puella filla de Minos Rey de Cert, tramet, á tu Ipolit baro fill de la Regina de Amazoyna, salut, la qual ella no haurá si tu no la li donas. (1) Ipolit lig perfetament ço que es scrit en aquesta letra: quar legida not nouará (2) res, é pot esser contengut en ella alguna cosa quit plaurá. Ab aquestas aytals letras son portats sacrets per mar é per terra; é lo amichi lig letras de son anamich. Tres

(1) Lo text comensa:

«*Qua, nisi tu dederis, caritura est ipsa, salutem
Mittit Amazoino Cressa puella viro.*»

que traduhim: «La donsella filla de Creta, tramet á tu fill d' Amazona la salut, la qual ella no haurá si tú no li donas.»

(2) «*Nocebit*»: «Danyará.»

vegades ma força de parlar ab tu é tres vagades la mia lenga deffallidinant volgui comensar (1), la qual cosa plau á mi é es cosa covinent, car vargonya deu esser mesclada en amor; amor mana scriura ço qui seria vergonya de dir, no es cosa sagura menysprear tot ço: Cupido deu de amor ha manat ell regna é ha poder en los senyors de les coses. Ell dix en lo comensament ami qui duptave scriure, *à tu, ascriu que encara que Ipolit sia dur com á ferre ell atorgará á tu ço que demanarás.*» Ipolit, sia favorable á vos Cupido deu de amor, é axi com ell nodreix foch degostador en los molls dels nostres ossos, axi vulla fer amar lo teu voler é fermar los nostres desigs. No dirán que io rompa de lutzuria las nostres amistats companyonas qui son entra tu é mi: yo vull que tu demans de la mia fama qui es neta de tot crim. Aytant quant la amor ve pus tarda é pus grossera: nos creman en nostra pensa é los nostres pits encegua naffra de mar. (2) Certas aço es axi com los bous jovens en lo comensament que penan los ious els sofferan pus mal, é lo cavall quant novellament es apartat del folch apanes (3) soffer los frens; axi mateix lo cor grosser entra mala leix é ab difficultat en amor novella é aquest carrech de amor no sen covinentment en lo mon coratge. Car la fembra es maestrívol en amar quant la criminosa amor es apresada é usada en joventut; é la fembra quis met en amar en temps ia antich ama pus grosserament. Tu pendrás los novells tasts de la castadat mia conservada é cascun de nosaltres ensem sera fet culpable: algun plaer es, pendra las pomes dels rams carragats, é collir ab la vugla leugera é la primera rosa elegida sobra les altres. Empero aquella juvenil castadat en la qual io visqui sens crim, es loadora de crim de amor no acostumat; mas bé ha á nos sdevangut en amor é son cremada per digna amor: hom leig ab qui es comes adulteri nou mes que lo adulteri. (4) Si Juno atorgás á mi

(1) *«Ter tecum conata loqui, ter inutilis hæsit
Lingua, ter in primo destitit ore sonus.....»*

ó sia: «Tres vegadas vas intentar parlar ab tú, tres vegadas se detingué impotent ma llengua y tres vegadas lo só s' apagá en los llavis.»

(2) y (3) Serán errors del copista: *mar* per *amar* y *apanes* per *apenas*.

(4) *«Si tamen ille prior, quo me sine crimine gessi,
Candor ab insolita labe notandus erat;
At bene successit, digno quod adurimur igni:
Pejus adulterio turpis adulter obest.»*

per marit son frare é son marit Júpiter io am mes haver amat tu Ipólit que Júpiter. Certes envides creurás, ço quet diré, jatsia que io no sapia les arts del cassar: gran cuyta he de metra mi en aquellas é anar per les cruels bestias feras axi com tu fas; ja es reputada gracia quant á mi, la deessa Diana (1) qui es ornada ab arch corp; é io vull saguir ço que tu sagueys: á mi plau anar á cassa en lo bosch, é metra los cans laugers per les altas muntanyes, quant los servos serán detenguts en los filats, ó plau á mi trame tra lo dart tramolós ab lo meu bras mogut ó recreear lo meu cors en la terra cuberta derbas. Moltes (2) plau á mi guitar los laugers carros teus en la terra polçosa, é contornar é retenir ab lo fre lo cap del caval fugidor; alguna vegada son portada á tú axi com les fembras de la Ciutat de Eleys (3) menades per les furias de Bacus, les quals toquen los temborets sots lo puig qui es en la Silva de Ida, é son portada, axi com aquelles las quals Diadres (4) no perfectas deessas dels boschs, é de fauni cornuts qui son deus del bestiar; han espaordidas tocades per la sua deitat ó visió. E açó sé io, car aquellas recompten á mi totas aquestas coses quant aquella embriaguesa ó oradura de amor es cessada; é io call é amor crema mi. Perço que retang aquella tua amor al fat de nostro linatge; é Venus deessa de amor devia servitut ó tribut de tota la gent del nostre linatge: Jupiter cobrint la sua deitat sots forma de bou ama Europa (5) (é aquella fou primer comensament del nostre linatge) Phaside, (6) mare mia, superposa si mateixa al thoro enganat, é gita de son ventra minosa càrraga, ço es lo minotaur; lo desleyal Theseu (7) seguint lo fill quil guiave (8) scapa de la casa entricada (9) per ajuda de ma

çó es: «Si empero aquella juvenil castedat en la qual jo visquí sens crim, ha d'esser marcada ab una inesperada deshonna, plaume cremarme ab un foch digne de mi: ja que lo leig adúltero damnifica mes que l'adulteri.»

(1) *Delia.*

(2) Se supleix: vegades (*sæpe.*)

(3) *Eleleides.*

(4) *Dryades.*

(5) *Europen.*

(6) *Pasiphaë.*

(7) «*Perfidus Ægides:*» Lo desleyal fill d' Egea.

(8) «*Fila ducentia:*» los fils guiadors.

(9) «*Tecta curva:*» casa entricada, ó sia lo laberynto de Creta.

germana Adriana; vet que per ventura, per ço que hom crega que io son be filla de Minos, jo derrera succeesch en en les companyones regles de la gent de mon linatge. Que una casa, ço es Teseu pare teu é tú has plagut á duas ço es á Adriana é á mi: (1) la tua bellesa engana mi, ma germana es stada enganada per ton pare. Ipolit fill de Theseu, é Theseu han presas duas germanas: preséntas en lo temple duas victories que havets hagudes en la nostra casa. (2) Temps es que nos veem.....»

Fins aquí arriba lo transcrit fragment que la má del copista abandoná troncant lo sentit del text:

*«Tempore, quo nobis inita est Cerealis Eleusin,
Gnosia me vellem detinuissent humus, etc.»*

En aquest, continúa Phedra, recordant á Hypolit, lo temps passat en que ja l' estimava, describint la bellesa que té ell, son estimat, é invitantlo á que deixi l' exercici continuat per lo repós. Li cita exemples, li proposa la morada qu' abdós haurán al viurer junts y vá aixís pintantli la sua estimació, pujant sas paraulas fins á un grau de paroxisme erótich (si de tal manera nos es lícit expressarnos) en que li demana y suplica, ab llágrimas als ulls, no rebuje son amor.

Digne nos apar, finalment, semblant composició del poeta que cantá los amorè dels dèus y héroes de la teogonia romana, y del amich inseparable de Tíbulo que, seguint sas petjadas y las de Properci, clogué l' edat d' or de las lletras llatinas, obtenint de la posteritat l' envegable títol de *princep de l' elegia*.

Barcelona 6 de Mars de 1875.

ANDREU BALAGUER Y MERINO.

(1) *«Hoc quoque fatale est; placuit domus una duabus:»*—«Aço també ho volgué lo fat; plagué á duas en una sola casa».

(2) *«Thesides Theseusque duas rapuere sorores:
Ponite de nostra bina tropæa domo.»*

«Lo fill de Theseu y Theseu han presas duas germanas: senyalen ab un parell de monuments aquesta victoria haguda sobre nostra casa.»

NOTICIAS BIOGRAFICAS

SOBRE

MARIAN FORTUNY

(Acabament.)

II.

Roma á mes de ser la capital del mon católich, es també la capital del mon artístich, y aixís com guarda reliquias per nostra fé sagradas, guarda per las arts preuats modelos. Los romans en la antigüetat, per embellirla, usurparen las bellas obras de la Grecia; y quan per sas costums las arts en los palaus y plassas s' ofegavan, sota de la terra ne naixian d' altres. Allí de las manifestacions de l' art en to-
tas épocas recorts s' en guardan, y no hi ha plassa sens esser adornada d' un monument histórich, ni un carrer á qui manque algun tresor arqueológich. Allí s' aixecan palaus per sa grandiositat inmensos, modelos dels mes purs estils d' arquitectura, adornats per artistas notables; allí 's veuhen galerías y museos formats ab obras de mérit de valor inapreciable. ¿Qué estrany si á Roma visqueren Fray Angélico, Leonardo de Vinci, Rafael y Miquel Angel, y en ella, quan se trobá la estatua de Laoconte, plé de alegria y goig, un Papa ho celebrá ab los joyosos repichs de las campanas? En Fortuny tot aixó sabia y molt més. Per gloria de Barcelona allí hi anava ben preparat, ab la instrucció tal volta mes completa de quants van com ell á estudiarhi, y aixís ja no es de estranyar que al llindar de sas portas li espurnegessen los ulls de alegria, alsés lo cap, y passés avant ab segura planta.

En Marian tot coneixent Roma se conegué á sí mateix,

y sapigué veure que lo punt mes vulnerable de son talent era la impaciencia en acabar las cosas. Aquest defecte se dedica, donchs, á corretjirlo á tota ultransa: ja no feu composicions; ja no volgué representar la historia; no volgué mes que adquirir los medis de fer be tot quant mes endavant volgués empendres, y s' entregá per complet als estudis ab molta activitat física, mes calmat lo esperit.

Deixemlo en ells y torném al seu avi, puig tan bon home es molt digne de memoria. Restá aquest en Barcelona, content y alegre per l' honra que son net habia adquirit; mes per aixó á tot hora d' ell ansiós se recordava, puig, com tots los pares, temia que lluny de son amor se perdés. Aixís aná passant fins al any 1858, en que la Academia celebrá una exposició de obras de pintura. Lo bon vellet per tenir un cuadro de 'n Marian per exposar en ella, hauria donat la sang de sas venas. Se obrí la exposició y malgrat sa afició á las arts no volgué véurerla; sentí sens mourerli l' interés fer á sos coneguts la crítica de las obras exposadas, y passá un dia y un altre en semblant estat: per últim reb una carta; es d' en Marianet, exclamá, y era veritat; en ella se disculpava aquell de no haberli escrit abans; habia volgut felicitarlo lo dia del seu sant, donantli una sorpresa, y en aquellas horas tenia ja pintat d' ell en Barcelona un cuadro de Sant Marian de tamanyo natural. Lo bon senyor corregué á fer participar de sa alegria á sos protectors, (1) y 'ls dos jovenets amichs puig lo habian acompanyat en sa tristesa y per mes goig, encar que havia trascorregut lo temps de admetre obras, lo cuadro tingué cabuda en la exposició.

Mes com en lo mon todas las cosas passan, á la alegria del bon vellet succehí la tristesa; á no ser aixís hauria advertit que 'l germanet de 'n Marian, un net que li feya companyia, tenia un geni com lo de son germá, hauria vist com aquell noy servintse de canyas á modo de palillos se entretenia en fer figuras de fang, y com ab molta trassa copiava los objectes d' escultura que se li donavan ab facilitat y bastanta perfecció; pero ni aquest noy ni sos amichs lo-

(1) L' un era lo malográt en Manel Font, deixeble del senyor Talarn: morí en Tortosa sa pátria passat lo cólera de 1865, per cual motiu no hem pogut averiguar quí era l' altre.

graren distreurel de la tristesa, y la molta etat y la anyoransa lo van precipitar á la sepultura.

En tant Marian Fortuny en Roma s' aplicava á mes no poguer. Llavors es quan enviá, cumplint ab lo deber que contragué al acceptar lo premi, la hermosa copia de la *Lucrezia Romana*, ben colorit cuadro del gran pintor Guido Reni, un dels artistes notables de l' época del renaixement. La Diputació provincial, molt generosa, lo destiná á augmentar la galería de la Academia, com igualment una munió de ben acabats estudis de figuras del natural, de segur los mes ben dibuixats modelos que hi ha en la classe elemental de copia de estampa. Enviá després lo *Contino*, hermosa aquarela com malament ne diuhen, cual obra no descrich perque en una de las salas del palau de la Diputació, que com reliquia la te, á tot hora 's pot veure; com igualment l' admirable cuadro pintat al oli la *Odalisca*.

Poch faltava á en Fortuny per acabárseli los dos anys de pensionat, mes cap com ell habia aprofitat tant bé 'l temps, y ben pochs han cumplert com ell ab lo compromís que contrehuen al acceptar lo premi de enviar cada any una obra seva; y menys al cumplirla han escullit ab tant desprendiment y delicadesa los millors fruyts de son geni; proba segura de lo molt que 'l recort de la pátria en ell vivia y del agrahiment que sentia vers sa protectora ciutat de Barcelona.

Llavors es quant Espanya, conmoguda per un insult fet á sa bandera declará, seguint la veu unánime, la guerra al marroch. La Diputació decidí que, seguint las petjadas del exércit, hi anessen un literat y un artista que al paper y á la tela trasladesen sas millors hassanyas. Després de alguns debats, vensuts los obstacles que la enveja, mala teya de discordias, á son nombrament de comissionat posá, vingué de Roma en Fortuny, y sens entretenirse martxá á las inseguras platjas en que 'ls nostres soldats, á forsa de perills de tota mena, sostenian la honra de Espanya. Lo rebé molt bé en son cuartel general y li doná acullida Don Joan Prim, Jefe invicte que en aquella guerra guanyá immortal gloria.

Igual que en Roma, en Fortuny en la inclementa Africa, cumplí la missió que li era encarregada y al cumplirla posá sa vida no pocas vegadas en perill, en tant que un dels

jefes comissionats per Fransa (1) per estudiar las operacions de nostre exércit lo citá moltas vegadas en sas correspondencias com á proba d' amor al art y valentía. Per últim coronada ab lo millor éxit aquella empresa lo capdill insigne que li doná acullida, lo general Prim, son compatrici, volgué que ab ell y sas heróycas tropas participés de la gloria en la triumphal entrada que los hi feu Madrit. Llavors la Espanya no mes volia sentir una y cent voltas las gestas que sos fills portaren á cap en las costas africanas, y per ço no es estrany que 'l geni de Fortuny passés per ella despercebut; y tal volta ajudá en la indiferencia una propaganda que en contra d'ell la enveja de alguns ne fomentava. Mes per fortuna, de aquesta miseria la Diputació provincial n' estava per sobre, y á mes influia en ella (2) un bon amich seu que 'l defensava arduament, y ab tant d' éxit que la Corporació contestá á las malévolas excitacions pensionantlo dos anys mes á Roma; y com si no bastés aquesta proba de la confiança que en son geni tenian los individuos de ella lo enviaren de nou al Africa á fer los estudis necessaris per pintar lo cuadro de la Batalla de Tuetan.

Descriureus no vull com interpretá la epopeya aquella porque conto que la actual Diputació, émula de la que 'l protegí, procurarà adornar son palau ab la mellor obra de segur de tan famós artista; puig té obligació y títols de autoritat per adquirirla (3). Diré, no obstant, de aquest cuadro, que lo deixá y reprengué tantas vegadas que las modificacions han transformat lo asunto, y segons opinió dels que l' han vist, are representa la batalla de Vad-Ras.

Set mesos durá la permanencia de Fortuny en Africa, y estant en ella tragué l' error en que estava Europa sobre lo estratégich Fondakch, puig que lo que 's creya una escarpada y alta montanya no era mes que una plana accidentada.

Tractantse de estudiar Fortuny era incansable, puig

(1) Lo Coronel D. Cárlos Iriarte.

(2) Don Joan Palau, Secretari de la Diputació.

(3) En aquestas horas tal volta lo dit cuadro ja es propietat de la Diputació, que, fentse eco de la opinió general, ha destinat una cantitat suficiente per adquirirlo. En nom de tots los amants de las bellas arts y de las glorias pátrias li doném las gracias.

sembla impossible que en lo poch temps que permanesqué al Africa pogués fer tants treballs y estudis com d' allí traigué. Fou en efecte tanta sa activitat que torná á Espanya quan, mancantli materials, ja no pogué treballar, y aixó que á falta de altre tela trossejá sas camisas y feu dibuixos en paper d' estrassa. Pintats al oli y á la ayguada ne portá uns 50 entre asuntos y estudis, y de dibuixos al paper alguns centenars. Vos citaré de tots los mes notables.

Lo palau del governador de Tanger; dos interiors de la fonda en que ell estava; un individuo de la guardia negra, quiet centinella que en terra li descansa la espingarda. Un moro (estudi á la ayguada) que camina tot gronxantse ab la espingarda al coll y en ella descansa los brassos; y altre ayguada figurant los camells de una caravana descansant al mitx de una plassa. Mes los millors de tots eran dos cuadros en que ja no es possible que 'l home vaja mes enllá en l' art de la pintura, puig las costums dels árabes hi están tan ben retratadas que tals obras valen mes que cap descrit viatge. L' un figura un bateig entre aquella gent: la escena passa en un carrer ó en lo pati de una casa; com á professó entra per lo centro tota una munió de gent; van al devant dos joves y se veu ben clar que portan per sacrificarlo un badell que subjectan per las banyas. Devant de aquets cinch homes tot ballant havian cap á terra las espingardas, y pels costats grupos de gent del poble ab gust aplaudeixen los singulars actors de aquesta dansa. Unas donas vehinas miran la festa ab molta curiositat desde dalt de una teulada. Lo sol ilumina aquesta escena, y tocadas per sos raigs se destacan y s' aprecian be las colradas carns, que los vestits blanchs deixen veure, lo fum que per terra s' arrossega, las parets ab cals enblanquinadas, lo cel transparent, ¡tot respira l' Africa! Del altre la escena es en una dilatada platxa. Se tracta de un premi per qui á caball arribará primer al cap de una gran distancia, sortint de un punt dat; tots quants tenen caball hi poden entrar, y per lograrlo se poden valer del medi de espantar los caballs del altres tirant tiros contra de ells ab pólvora sola, per qual causa diuhen á aquesta festa *corre la pólvora*. Los qui se queden rressagats, per lo cap dels competidors que 'ls avansan poden tirar sas armas, per si nafrantlos logran detenirlos y així recuperar la perduda distancia. En For-

tuny que 'n fou espectador, aixís ho representa. Al primer terme y á la esquerra, lo mes ardit se retira, portant son caball per la brida, ferit de un cop de espingarda ó tal volta dislocat de una cayguda. Tres espectadors sentats en terra se condolen de sa contrarietat y desgracia; al centro y montat en un caball blanch, ufá, un riffenyo guanya ventatge, y per si algun mes felis lo vol deixar enrera, per poderlo detenir, prepara la arma. A sa dreta disputantli lo premi, en contra son caball un dispara la espingarda. Corrent com un llamp en un caball mes negre que la nit, un arrogant árabe cabalca: se veu ben clar que 'l premi cuasi es seu, puig deixarà á tots enrera. Mes avansat que aquets tres un moro castiga á son caball porque se li espanta, y en mitx de la pols que aquets corrent aixecan s'oviran un núvol de caballers cridant y etjegan sas armas. Lo poble's veu per los costats que aprofita las mesquinas alturas del accidentat terreno: sa colocació recorda bé l' antich anfiteatro. Darrera aquest s'hi vehuen los enderrocats murs de un poble y lluny una ciutat sentada en la falda de una montanya; la escena aquesta está també illuminada per lo sol ab los raigs precursors de la vesprada, hora que en lo cuadro está molt acentuada sent admirable lo atrevit moment dels caballs y figuras y la senzillesa y seguritat ab que está pintat: tan gran es aquesta obra que mes que de una pintura produeix lo efecte de una aparició fantástica; aixó prova fins ahont en Fortuny lo dominava 'l sentiment de lo que feya y no obstant de que las obras que ell pintava, apart lo assunto que influeix en las obras de art, popularisantlas á guanyar fama, no n'hi ha una mes bona que las altres. Es probable que aquesta aventatxi á la tan renombrada Vicaría, puig fou feta á la vista de una escena impresionable propia á avivar lo sentiment artístich y l' altre influí en ferla lo gust de seguir la moda de pintar escenas y costums del últim del passat segle en Espanya, quals assuntos en Fransa tenian marcada preferencia; no obstant, aquesta, colós avasallador del sigle, ell lográ dominarlo, y ja no foren moda uns ó quals assuntos sino que ho foren las obras de 'n Fortuny.

En fi representavan los dibuixos tots ells apuntats ab aquella justesa y admirable falicitat que feyan aquesta classe de treballs de ell recomanables, las costums y tipos

dels riffenys com també lo caràcter especial de la vegetació del a terra aquella, pero en Fortuny, cal dirho, poseia un geni observador com cualsevol ilustrat viatger, y á sa perspicàs mirada no se escapava ni lo mes ínfim detall de una bellesa y ni los mes insignificants accidents de la vida. Per aixó ja no es estrany que al mirar sos estudis un se ilusionés per complert de estar viatjant per aquella part del Africa; ab ells ja un se trasladava al senzill campament de una tribu nómada, ó ja seguint la llesta y acompassada martxa dels camells s' internava en los vastos sorrals que lo sol continuament ne crema ó ja ardidament un s' en pujava al cim de una escarpada montanya y de allí contemplava l' inmensitat del mar y sa platxa solitaria. Per últim perque rés faltés á completar l' ilusió aquesta, se descansava de las penalitats del viatge y se refeya de la ardenta soleiada al ombra del zaguan de una casa, ó baix las misteriosas voltas de uns banys.

Aquesta vegada al tornar de l' Africa passá també per Madrit: allí mostrá aquestas obras, las quals agradaren molt y ab tot y necessitarho no 'n pogué vendre cap, per cual causa las va portar á París ahont una sorpresa li esperava y fou que sens haberhi estat may son nom ab bona fama de boca en boca corria y sens ell coneixe á ningú, tot-hom lo coneixia; per lo cual y per lo bon aculliment que li donaren hi torná mes endevant, després de haber contret matrimoni en Madrit ab la filla de D. Frederich de Madrazo digníssim director de aquella Academia de bellas arts. Estant de pas en la nostra ciutat per Fransa, es quan poguerem veure lo admirable cuadro *Los anticuaris*, maravellosa tela que representa un saló ricament adornat y en ell dos vellets del segle passat, gosantse mirant cuadros y estampas; obra tant acertadament colorida que no mes podria comparárseli la fotografia ab colors. Ella es la que verdaderament doná á coneixer tota la grandesa de son geni á París, puig Meissonier hi vegé ab molt gust que tenia un rival que 'l aventatxava, y lo reputat pintor Gerôme se li feu amich y l' aplaudí ab bon cor y entussiasme. Llarga fou aquesta vegada sa permanencia en Fransa, ahont ab lo delit de sempre se dedicá al trevall, donant preferencia á grabar sos dibuixos al aygua-fort, á qual sistema estava de molt temps aficionat, arribant en ell á la altura

de Rembrant y Salvator Rosa. En suma no li fou gens difícil sostenir son nom d'artista á la altura de sa fama, y encara que no hem vist mes que algunas fotografias dels cuadros ab que la Fransa lo presenta al mon com á eminent artista, aquestas son suficientes per demostrar com lluny de decaure, sempre avansava fins perdres lo punt de vista, de allá ahont son perfeccionament volia parar. Cansat de estar en París se'n torná á Roma, y de Africa vingué á Espanya á corre y estudiar las hermosas provincias andaluzas, cuals Monuments per sa singular bellesa eran molt á propòsit y estavan en armonía ab son geni y sentit artístich. Per altre part lo coneixement de las costums árabes que adquirí al Africa, debian ser poderosa influencia perque en los mateixos llocs fes revivre en son esperit las románticas tradicions y fets històrichs dels Califas de Granada, Córdoba y Sevilla, despres de lo cual se'n torná á sa habitual residencia.

Llarch fora descriure los quadros notables que produhí durant aquesta permanencia en Roma, y las últimas obras ab que honrá á la Fransa, concurrent, diguemho aixís, al seu mercat artístich, del cual se'n feu árbitre sens tenir en ell sas obras rival ni competencia, tant per lo colorit com per lo dibuix.

Pero es precís dirho, Marian Fortuny era un dels que comprenian mes bé la missió del artista y que mes bé sabian lo que es l' Art.

Veyemlo jovenet en sos primers estudis aficionarse á engendrar en sa ardenta fantasia imatjes nascudas de las relaciones històricas y en aquestas ab rahó preferir las de la seva pátria, cual preferencia al mateix temps que arrelava en son cor l' amor á ella era la que mes se adaptava á son geni, alimentant ab sos variats assuntos la febrosa activitat de son esperit. Pero malgrat aquesta afició, Fortuny comprenia que aixó per sí sol no era l' Art; creya que no bastava la incorrecta y espontánea creació de una fantasia inesperta, que, per mes que siga de un geni, no será mes que una impressió mes ó menos agradable, però fácil d' esborrarse á la sola proba de un lleuger análissis. No. No creya que aixó per sí sol fos l' Art. Veyemlo afanyat en copiar ab escrupulositat la naturalesa; mes tampoch per ell aixó per sí sol bastava. No creya, no, que fós l' Art la co-

pia servil de cualsevol objecte, cual copia causa admiració y pasme, y son original tal volta passa desaparèbut y se mira ab indiferencia.

Ell sabia que l' Art es un pur y dols deixament del esperit; es lo verdader goig que té la vida. Que l' artista te permissió atraure 'l mon vers l' ideal, salvant de la destructora acció del temps y de la mort las bellesas de la naturalesa; descubrint sa pura essencia, y revelant sa primitiva bellesa. Ell sabia que per expressar las concepcions de la seva ànima en la superficie de un paper ó de una tela, necessitava llibertar son esperit, cautiú encara de sa inesperienza per la poca práctica en copiar la naturalesa. Per xó veyemlo en Roma y per tot arreu estudiarla; y com si no li bastés lo saber que aquesta práctica li donava, veyemlo adquirir coneixements, fins ferse un sabi, en la manera de colorir de totas las escolas y de tots los mestres, y estudiar com los artistas eminentes al desenrotllar sas creacions sobre la tela, havian ajustat sa ànima en la naturalesa. Per aixó segons opinió de un ilustringat professor de la Academia (1) «en lo principi de sa permanencia en Roma son colorit te semblansa ab Leonardo de Vinci, Rafael y Guido Reni; després de haver estat á Madrit, á Goya y á Velazquez y després de visitar Paris á Rembrant Decamps y Meissonnier.» Mes de totas eixas semblansas, que proban son estudi, ne degué traure la consecuencia de que se podia fer molt més, y que cap artista en cap cuadro habia lograt posarhi encara. *Non plus ultra*. Ell cregué que aquesta gloria arribaria á alcansarla, y es com feu aquets prodigis en l' art de la pintura, y com resolgué (permeteume la frase) aquets problemas de colorit.

No hi habia en efecte dificultat que no intentés venser, ni obstacle que no se complagués en dominar: citaré un exemple: una volta probá de copiar en un cuadro una paret de mármlol blanch, y devant de ella l' aygua de un surtidor ferida pel sol. Donchs be, lo sol en son cuadro hi era y 'l aygua per ell pintada brillejava.

Mes per Fortuny tot aixó no era mes que 'ls medis que considerava necessaris á desenrotllar las concepcions de son esperit. Per ell encara no habia donat á coneixer al

(1) Don Anton Caba.

mon sa grandesa com artista, no havia fet més que canviar alguns estudis, per una posició que, deixantlo lliure del cuydado de la subsistència li proporcionás los medis de viure exclusivament per l' Art y per sa patria; puig que no ambicionava altre cosa que, establert definitivament en ella, posarse al devant de sa escola artística y per bon camí guiarla. Desitjava també mostrar á Barcelona la gratitud inmensa que li tenia per haberse interessat per ell y haberlo protegit; per aixó guardava en sa cartera lo projecte de pintar la Iglesia que li proporcioná 'l primer triunfo; y també per aixó en la mateixa ciutat volia pintar en una cúpula la mes atrevida de las composicions imaginadas com era la Exaltació de la Sta. Creu. Pero Fortuny no veyá que la febre de avansament que 'l dominava, era la revelació de una altra febre que minava y destruhia son cos y sa salut robusta. Próxim á realisar son daurat somni en las platxas de Portici tranquil estudiava, y al tornar á sa casa, no veyá, no, que la descarnada mort contava sos passos espiantlo. Llavors es quant per la humitat que en son taller hi havia y per no deixar lo treball se posá á continuarlo en son jardí, y allí 'l corch que consumia son cos va deixar veure los efectes de son destructor treball. Lo portaren al llit, en va foren remeys, la mort ne feya sa víctima, y separant lo esperit de la materia deixá en lo mon un cos més per pudrirse, y encarregá á la historia la fama de s' activitat y de son geni.

Aquest era 'n Fortuny, aquest era l' orfe de Reus, que enorgullí á sa patria per son mérit indisputable.

Lo mon enter sentí sa mort, en sas exequias tots los artistes y autoritats de Roma hi assistiren.

En Reus volen aixecar un monument á sa memoria: los Catalans tots hem de ajudarhi, puig que es just que al cap del dol vaje sa Patria.

JOAN SERRA Y PAUSAS.

Febrer 1875.

ADAGIS CATALANS

No tenim present ara quin filòlech ha dit que l'abundancia d'adagis es proba manifesta de la riquesa d'una llengua.

Si aixó es veritat, com nosaltres no ho duptém gens, ningú podrà negar, sens esser injust, que la llengua catalana es tant rica com la que més pretinga serho. Perque veritablement es tal y tant preuhat lo tresor d'adagis qu'ella té, que difícilment se trobará una máxima moral ó religiosa, un principi polítich ó filosófich, un aforisme higiénich ó económich, una regla de conducta individual ó social, una veritat, en fi, del ordre que s'vulla, que no la guarde enmotllada dintre d'alguna d'aqueixas admirables formas d'elocució que dès de son naixement va agombolant una llengua en sos inmensos arxius, y qual laconisme é intuitiva claretat fan que ni las oblide may més lo qui una volta arriba á ohirlas, ni que, per pobre d'intel·ligencia que sia, haja de demanar sobre llur significat prácticich; y aixó que—cosa més maravellosa encare!—van casi sempre disfressadas ab llenguatje metafórich.

No es avuy nostre intent, ni tampoch estaria al alcans de nostras escassas llums en la materia, fèr la deguda distinció entre 'ls diferents sentits que 'ls filòlechs atribuheixen á las veus *adagi*, *refrà* y *proverbi*; senyalant á cadascuna d'ellas sa significació apropiada y genuina, com á fidel expressió del pensament qu'enclou. Aquestas son subtilesas filosóficas que no fan pera nosaltres en aquest moment, y quina válua, per altra part, podrán aquilatar á llur plaher los aficionats á tals abstraccions, acudint á las várias y notables obras que sobre 'l particular se troban escritas en diferentas llenguas.—Considerantlas, donchs, com sinónimas, reduhirém nostra tasca á cridar l'atenció dels qu'estiman y conreuhan la nativa llengua envers la envejable abundancia que d'adagis té; á apuntar de passada lleuger y evidentas observacions sobre alguns d'ells; encarei-

xent després la necessitat d'aplegar aquestas infinitas flors, espargidas per l'immens camp de la catalana parla, en una toya, que fóra certament tant agradable y vistosa per sos variadíssims colors, com sorprenenta per sa inesperada grandaria.

Escampats se troban pèls diferents diccionaris que posehim gran nombre d'adagis; esmaltats ne son també vários llibres y calendaris que s'han publicat darrerament; mes ni aquells ni estos ne contenen la quantitat suficiente pera donar idea al foraster que 'ls llegesca de la prodigiosa munió que 'n tenim en nostra terra. Cada dia y sobre qualsevol motiu ne brollan de nous de la boca del poble; en cada contrada n'ohiréu de tant eloqüents y gráfichs com oblidats ó desconeguts; á voltas deté soptadament vostra atenció algun que ab cambiadas paraulas expressa lo mateix que un altre que ja sabiau, ó ab diferencias tant petites y encobertas que sòls lo microscópi de la reflexió pot distingir; ni será raro que se 'us ne presenten tot plegat dos d'oposats y contradictoris sobre un mateix ordre d'ideas: mes en cada una d'aquestas joyas que vénen á enriquir sens treva vostre caudal llingüístich ó á excitar merament vostra curiositat, veuréu sempre reflectida com en un mirall la incomparable sobrietat de nostra llengua, l'agudesia innata del poble que la parla, aixís com sa irresistible tendencia á idealisar per medi de ricas y oportunas imatjes los fets ú objectes mes prosáychs y materials.

Lo qui vulla persuadirse de quánt abundosa d'adagis es la mina de nostra llengua y de la diversitat de sos filons es precis que visca per algun temps en cada una de las quatre provincias de nostre Principat, y no de qualsevol manera, sinó ab franch y continuat tracte ab las diferentas classes socials de que 's composita sa població. Perque essent los adagis producte de las creencias, institucions, costums, errors, virtuts y fins vicis d'un pais en las diferentas épocas de sa vida social y política, se 'n troban de tota mena y estil; d'aplicació extensiva á ideas generals y comunas á diferents llochs, y d'altres d'exclusiva referencia á successos y cosas particulars; sens que 'n manquen tampoch de circumscrius á la situació topográfica ó climatológica d'una regió, afrau ó localitat determinada. Tot aixó fa que apareguen espontánea y naturalment en la boca dels fills

del país tant bon punt la conversa, en sos variats y flexibles giros, vé á remoure qualsevulla d' aquelles circumstancies á que deuen llur origen.

Los enrahonadors guetos vos n' etjegarán una dotzena de raig tot contantvos ab tremolosa véu llurs ardidesas *d' aquell temps*; la batxillera comare rumbejará devant vostre son talent pera estallar á sas vehinas, ab tres ó quatre de més intencionats y cáustichs que una sátira de Juvenal: ne traurá la jovenalla que vindrán de mamella de monja en sas intrigas amorosas ó en las expansions de sas alegres festas; y no hajáu pòr que 'n manquen, y escayents com l' anell al dit, als homes de madur seny pera empebrarne llurs disputas y parlaments durant las saborosas assentadas en que proban de destriar los fils del embullat ram de las cosas del dia.

Bè pot dirse certament que 'n tenim pera tots los gustos, pera totas las ocasions y fins pera tots los graus de cultura y moralitat; puig que aquells que nosaltres ne dihém *del género vert* formiguejan també més que no caldria en las conversas *non sanctas*, sens que hi haja perill de que 's perden, per més que 'ls escrúpols dels col·lectors los hi neguen lloch en llurs catálechs, puig la malicia humana los hi assegurá ja fa temps permanenta vida. En fi, uns y altres brollan tot arreu ab la mateixa expontaneitat y profusió que las flors de nostras campinyas y 'ls remors armoniosos de nostres boscos y rierals.

Com ja deixám indicat més amunt, no sempre 'ls adagis formulan un principi de justicia, ni inclouhen una máxima moral, ni expressan una veritat absoluta; puig se 'n troban no pochs que ni es lícit ni convenient arreglar la conducta á llur doctrina, essent eixos defectes comuns als de totas las llenguas, com ho son á tota l' humanitat las passions y móvils que 'ls produhiren. Ja nostre malaguanyat Balmes demostrá en son immortal *Criterio* la falsetat absurda d' aquell tant conegut que diu: *pensa mal y no errarás*, y que 'ns presenta contínuament á nostre prohisme com un traydor malvat qu' espía l' ocasió favorable pera burlar nostra bona fé, ensemps que tanca de cop la porta de nostra caritat y benevolensa envers ell.

Si per un costat l' honradesa, la drete conciencia, lo amor al treball y 'l temor de Dèu n' han fèts de tant exemplars,

concisos y edificants com: *lo que no vullas per tú, no vullas per ningú; tal farás, tal trobarás; treballar y menjar es santa vida; Dèu paga y no diu quant; l'enveja dels bens dels altres, la desconfiansa en lo poder del treball, la poca caritat y l'impietat moderna n'han inspirats á las ánimas extravidades ó pervertidas de tant inmorals com: qui no roba no porta roba; may tindrás bè si d'altres no 't vè; de fèr, bè mal ne pervé; en aquest món no 'm vejas malpassar, qu' en l'altre no 'm veurás pas penar* y altres que no convé retraure.

La continencia y l'higiene establiren que *pel Juliol ni dona ni col*; mes vingueren prompte la luxuria y la gola á esmenar la plana á las primeras, dihent que *col y dona tot l'any es bona*.

Opinions oposadas degueren formar també los dos tant vulgars de *l'hàbit no fa 'l monjo y vesteix un bastó y semblará un baró*.

Y algun cor més aixut que l'esca, volent compendiar en una sola frase la mesquinesa de sos sentiments, exclamá en un moment d'amarga misantropia: *mort jo, mort tot-hom*; y no han faltat egoistas després d'ell que han repetit y practicat la malhaurada máxima fins á ferla proverbial.

Ja es hora que deixem las anteriors apuntacions pera ocuparnos, si be que molt somerament, de lo que 'n podriam anomenar la part estètica dels adagis catalans, ó sia llur *alegorisme*.

Materia tant afavorida é interessanta es aquesta que podria escriurese un tomo d'agradable é instructiva lectura fent ressaltar la bellesa y naturalitat de las imatjes qu'engalanan lo pensament de moltíssims adagis, en que nostre poble, á qui bescantan per adust y excessivament realista los que no 'l coneixen, ha lluhit sa fecunda y rica imaginació.

Al dirigir d'aquest costat lo pensament, es impossible no toparse en primer lloch ab lo tant profundament sabi com bellament metafórich de *á sò de tabals no s'agafan llebras*; ja que no pot fotografiarse ab ménos ni més exactas paraulas una veritat com un temple, ni presentarse ab major facilitat y vivesa un hermosíssim *tropo*.

¿Y qué dirém del magnífich y ben trobat símil de que 's val aquest altre—*l'espina quant neix ja pica*—pera justifi-

car las disposicions ó qualitats primerencas d' un jove?

¿Y cóm oblidar aquella poética alusió al platonisme y verginitat dels primers amors, que 'l poble expressa dihent que *lo primer que cull la flor se 'n porta tot l'olor?*

No es fácil trobar manera de patentisar millor y més breument los miracles de la cega casualitat que dihent *boigs fan bitllas*.

Ni tots los que repetim desde petits que *musich pagat no fa bon só*, nos hem parat convenientment en la exactitut de la figura y en la facilitat de generalisació qu' ella dóna al pensament del adagi.

¿Y qué tindrà la temeritat d' entercarse en una empresa d' éxit subordinat á voluntats agenas que li fan resistència, si un maliciós li diu irònicament á l' orella—*ja pots xiular si l' ase no vol beure?*

¿Quin discurs, per meditat y eloqüent que sia, farà comprendre quánt necessaria es l' oportunitat y la calma en los negocis de la vida, ab l' evidència y precisió que 'ns ho demostra alló de *la pera quant es madura per ella mateixa cáu?*

Cerquéu una forma de censura contra l' inconstància, més ingeniosa y gràfica que *pedra movedissa no posa molsa*, y no la trobareu.

Si á una noya d' accentuada morenor li diheu que *terra negra fa bon blat*, la deixareu mil vegadas més contenta y obligada envers vostra fina galanteria, que si ab rebuscadas y sospitosas paraulas haguésseu tractat de ferli creure qu' es blanca com la neu ó ròssa com un fil d' or.

Nosaltres coneixém una respectable senyora de *certa edat* que 's posa com una fúria si algun indiscret li pregunta quants anys tè; y, no obstant, qualsevol pót dirli impunement, y adhuch ab aplauso sèu, que *gallina vella fa bon caldo*.

¿Hi há per ventura cap nano que no 's pose tot cofoy quant devant de personas altas teniu 'l bon acert de rentarli la cara ab l' afalagador adagi que li promet que *en los pots petits hi há la bona confitura?*

En una reunió ó junta hont no 's fassa res de profit per falta d' unitat de pensament, diguéu ab característica entonació: *¡tants caps tants barrets!* (1); y es ben cert que

(1) Lo *tot capita tot sensus* dels llatins.

aquesta satírica agullonada produhirá mes fruyt que tots los prechs y excitacions.

Del ou al sóu, del sóu al bou y del bou á la forca: véus aquí una tremenda predicció capassa d'apartar espahorvit del mal camí al home viciós, mes creix l'importancia del adagi considerant que conté (com justament observaba un il·lustrat catedràtic de retórica catalá) una *concatenació* de las més bonicas y exactas que desitjarse pogan.

Farém punt á estas quatre indicacions sobre las bellesas metafóricas de nostres adagis, recordant la oportuna y original figura d'aquell que sembla fèt pera amenassar als pledejayres y cerca-fressas de tota mena: *tant grata la cabra, que ve que mal jau.*

Prescindint ara de citar exemples sobre l'admirable laconisme de mòlts, laconisme que en res perjudica per ço á llur evident claretat, no semblará fora de lloch fer notar la natural inclinació del poble á *ferlos lligar*, com ell diu, ó sia á rimarlos, en quant això es possible sens gran treball ni violencias.—Esta particularitat, que pareix insignificant, no deixa d'ésser una prova innegable de la exquisida sensibilitat de son ohido y, per consegüent, d'estimables qualitats musicals en la majoria dels individus que parlan nostra llengua.

En uns adagis se nota que la rima es complerta ó assonantada, mes senzilla, com: *á l'estiu tota cuca viu; rahó ó no rahó, vaja 'l pobre á la presó; no 's mou fulla que Dèu no vulla; la llengua no tè ossos y 'n trenca de ben grossos; de mica en mica s'omple la pica; la clau es la pau; á sants y á minyons no 'ls promets que no 'ls hi dons; d'ávol fembra no prengas amistansa, car la pren y tòst la llansa;*—en altres lo consonant es doble com: *fins á Tots-sants de dos en dos grans, de Tots-sants enllá de grá en grá; Jerusalem, Jerusalem, com més anem ménos valem; Barcelona es bona si la bossa sòna, sòna ó no sòna Barcelona es bona.* Sovint son tant sòls assonantats, com: *d' Olot ni dona ni porch; creixen los infants, creixen los traballs; lletja ab faixa, bonica á la plassa; segons la gent los encens;* trobantse també á voltas repetit l'assonant, com en estos: *tant com tindrás ardits tindrás amichs, acabats los ardits adèu amichs; pare y mare puja l'escala, oncle y nebot fora del tot.* Tant lluny s'ha portada aquesta mira de la rima en la formació de nostres adagis, que 'n tenim un en

que resultan rimats los noms de tots los dias de la setmana; es aquell tant sabut de la vella vagamunda: *lo dilluns per sos difuns, la vella no fila; lo dimars per sos passats etc.*

Hem arribat al fi de nostra tasca. Sòls nos toca ja interessar als aymadors de nostra llengua en la profitosa obra de fèr abundant aplech d' adagis pera poder presentar ab sa oportuna publicació una proba més de lo que val ella, mirada també per aquest costat. Ja sabem, y 'ns plau aquí consignarho, que fá mòlt temps qu' en la redacció de *La Renaxensa* hi ha qui emprengué tant árit treball ab fermeza y diligencia dignas de tot elogi, essent probable que se trobe ben avansat á estas horas. Suposem que las personas á que 'ns referim ó qualsevòls altrás que á la mateixa feyna se dediquen, no s' haurán pas oblidat d' unir á sa col·lecció los que 'n nombre no menyspreable conté lo diccionari catalá-castellá del P. Magí Ferrer, encara que creyem que mòlts d' ells deurian despullarse del trajo foraster que 'ls desfigura y estrafá, á causa del abandono en que jeya nostra llengua á l' época de la publicació d' aquell diccionari. Dels altres no 'n parlem, puig ningú deixará de tenirlos presents sens dupte. Las gramaticas de Ballot y d' Estorch y Siqués ne contenen també algunas dotzenas, aixis com los Calendaris del Sr. Briz. Y qui mes ne sápia que 'ls diga; que bon grat li 'n sabran los afeyanats col·lectors, únichs que coneixen lo costós qu' es trobarne quant se 'n cercan y l' alegria que se sent tot hora que la sort 'ls porta á ferne una bona descoberta. Perque ofici es certament aquest que si 's pagués ningú 'l voldria fer per lo penós y molest, y que sòls lo fan graciosament aquells que, menyspreantho tot, fins lo temor del ridícol, sòls posan esment en l' amor que á llur terra y á llur llengua professan,

A ells es á quins enviem avuy nostra amistosa y encoratjadora veu pera recordarlos, ja que d' adagis parlem y que tant á tom ve, que *lo que mòlt val mòlt costa* y que *qui no 's cansa ve que alcansa*.

SALVADOR GENÍS.

La Jonquera, Mars de 1875.

BIBLIOGRAFIA

LO LLIBRE DEL COR MEU, de Francesch Pelay Briz.

La missió del poeta té certa consemblansa ab la del actor dramàtic y d' aquí 'ls punts de contacte que 's trovan en la manera ab que cada un dú á cap la seua. Mireuse al actor, al bon actor, s' enten, en escena, fent personatges distints y en situacions morals del tot dessemblants. ¡Quina veritat! ¡quin colorit! Es tant lo que s' identifica ab lo personatge que caracteriza, que si no feu un poderós esforç de reflexió que vos estripe la boyra de mentida que devant dels ulls se vos esten, arrivareu á creure que ell no es ell, sino que es lo protagonista real d' aquell drama, drama que á sa vegada se vos apareixerá no com una ficció inexistent del geni, sino com una veritat, classificada en la categoria de fets esdevinguts. Hamlet contempla á Claudi, 'l matador de son pare y marit de sa mare, genolls en terra, volent plorar sas culpas; lo punyal del remordiment penetra poch á poch, ab fredor cruel, en sa consciencia; la venjansa va á armar la destra d' Hamlet, quan una idea infernal ilampega en son esment y l' desarma; Claudi está penedit y 'l cel no li tancarà las portas que no s' obriren per al vell Hamlet, mort en la disbauxa; lo cástich no fora prou cástich: penetra en la cambra materna é increpa á sa mare: la tempestat rugeix en son cor y romp en dictats de fel que torturan la consciencia maternal, sublevada ab la glacial pintura de son incest. Cambieu la escena: la ira dels Deus arrapa sas corvas úrpias en las entranyas d' Edipo: la fatalitat pesá demunt d' ell y despres d' haver degollat á son pare en un rapte de juvenil superbia, profaná 'l llit de sa mare: Jupiter es implacable y al descobrir Edipo l' horrible parricidi y 'l maternal incest, sent com s' apoderan d' ell las furias y, presa d' infernal vértich. vaga á la ventura manulant ab rabia 'ls ulls que ab sas unglas acaba d' arrancarse, malehit dels immortals y abandonat de sos súbdits que 'n fugen com del alé empestat d' un cadáver en putrefacció. Cambieu la escena: Romeo s' arrenca dels brassos de sa Julieta: «la nit ha cremat ja sas llums derreras y en lo cim de las montanyas apareixen los primers albors de la riallera matinada:» es la hora de la partida: un fatal pressentiment ennuvola la ánima de la enamorada veronesa, y 'l vol deturar: pero es forsa 'l partir: una abrassada junta als amants, la última abrassada de la vida, y Romeo

marxa ab la bella imatge en son cor, pensant en lo sorrissent futur en que confia.

Donchs be; considereu al actor de geni en aquestos tres instants y baix tant distintas sublimes disfressas. ¿No arrivareu, per una alucinació irresistible, á creure que presenciieu escenas reals, veritables, que veyeu al fill venjador, y al fill castigat, y al apassionat Montesco? ¿No oblidareu la personalitat del actor y la veureu desvaneixes devant de la veritat ab que mostra en palpitant acció las passions del personatge que representa? Y hi ha mes; no sereu vosaltres sols, espectadors, los enlluernats: ell, l'actor de conciencia, oblidará també en aquells moments sa individualitat ab ideas y sentiments á ella peculiar, per á metamorfosejarse ab un potent esforç d'imaginació en aquell ser ideal que realisa, ser ab ideas y sentiments estranys als seus propis, ab passions enmanlevadas, extra-naturals potser, pero que en tal moment se reflecteixen en ell ab tots sos contorns y formas y agitan las fibras de son cor fins á dárle una vibració unísona á la que tindria 'l qui las experimentés de veritat.

Apliquem la analogia. 'L poeta, dotat d'una imaginació ardent, d'una sensibilitat excitable y doblegadissa, concebeix y en virtut de aquesta concepció intelectual experimenta sentiments que l'afectan ab la intensitat mateixa ab que l'afectarian si 'ls posessen en joch influencias esternas positives, sentiments que fan palpitare son cor ab la palpitació rápida d'aquell á qui li passa en lo mon real lo que á ell li passa no mes que en la vida de la imaginació, en la vida de la idea. Aixís, per una especie de multiplicació que fa son geni, se produheixen en sa individualitat material, una y sola, diversas y fins á voltas contraposadas entitats morals que obran y viuen com viurian y obrarian si cada una d'ellas residís en una entitat corporal propia y exclusiva seua.

¿Que se 'ns en dona á nosaltres quan veyem al poeta pintar en estrofas vessants de vida las amargors de l'ánima que la anyoransa aclapara, ó 'ls deliquis del enamorat quan posa sos llabis febro-senchs en los llabis virginals de sa apassionada aymía, ó la plácida afecció ab que contempla una mare 'l angélich semblant de son fillet que dorm lo somni de la innocencia, ó 'l remordiment del criminal no empedernit, que se 'ns en dona á nosaltres, dihem, que fingeix, que simule lo que no existeix, si prescindim de la personalitat real del poeta, bon espós, bon fill, incapás potser d'una mala obra, per á recordarnos tant sols de que la veritat anima sos conceptes fins á fer-nos creure, com del actor, que no es lo tal poeta sino 'l desterrat, ó l'amador, ó 'l criminal?

Contestat ja, y satisfactoriament á entendre nostre, 'l càrrech que fan molts al poeta y que hem sentit repetir ab ocasió del *Llibre del cor meu*, de que no sent lo que diu sino que fingeix y ment y es per lo tant inexacte perque no ho pot sentir ni expressar sino qui ho

passa, ¡trista exigencia que de vegadas no permeteria ser gran poeta sense ser gran criminal! passem á una altra consideració que té també sa importancia al ocuparnos en una colecció de poesías del género de las que constituheixen lo *Llibre* del Sr. Briz.

La poesia que té per objecte descriure aquestas batallas del cor, aquestas evolucions del sentiment, aquestas victorias del ideal es, segons alguns, una poesia inocent é insustancial y, en la época d' ara, un anacronisme. Lo segle XIX, diuhen, demana la poesia de las grans ideas, que marxe ab la corrent que en ell domina, que pinte las grandesas de la civilisació, que sia un eco fiel de las aspiracions de la societat, que reproduheixe sas sublimes angustias, que sonde las llagas que cubreixen son cos fins á indagarne la causa y descubrirne 'l bál-sam que las cure. Nosaltres admirem, com qui mes, semblant poesia, pero no la judiquem la única, porque al costat de ella y en lloch tant preeminent com lo que ella ocupa, volem veurehi la poesia dels sentiments, la poesia que eleva y vivifica, y emancipa al home de la materia elevantlo á la contemplació de la bellesa ideal, últim y sagrat objecte d' aquell divinal art.

Semblant poesia es potser mes necessaria avuy que may. No som tant pessimistas que suposem en la nostra época un grau de positivisme molt mes alt que 'l que ha corregut per las venas del cos social en altres épocas: cada una ha tingut sa part, porque en totas hi ha hagut homes, y l' home, ab petites diferencias fillas del medi en que respira, ha sigut y es en sustancia 'l mateix sempre. Te d' admetres, empero, que per rahons que radican en los avansaments de la ciencia, nou D. Juan Tenorio á quals amorosos afalachs no han resistit gayres incógnitas, l' escepticisme impera entre nosaltres, l' esperit de nimitat análisis nos fa posar en tela de judici totas las veritats y totas las afirmacions que no 's demostran matemáticamente, los sentiments s' encongeixen y viuhén raquitichs en aquesta atmósfera de prosa, y fins, com diu un poeta, arrihem á teme que la llet de mare enmatzina; com á consecuencia de tot lo qual, lo nivell del positivisme ha pujat mes ó menos, pero bastant en la nostra época. En ella, donchs, cal mes que en cap altra trucar á la porta del cor, deixondirlo d' aquest atónit marasme en que 'l sumeix lo vici del ayre que inspira, ferlo palpar ab la palpitació del sentiment, banyarlo en las serenas corrents d' un restaurador idealisme.

La poesia que canta 'ls sentiments espiritualisantlos, es la poesia que pot operar aquesta regeneració ab son treball lent pero de segur éxit. Las facultats espirituals del home son com sas facultats físicas: lo no us las embota com las embota un us excessiu. Las emocions deixan en la ánima una sahó que la fertilisa per al be é hi fecunda la llavor de la virtut. Ploreu y vos sentireu com mellorats, com si las llágrimas reblanissen la apanada massa del vostre cor. La poesia que excite semblants emocions, despertantlas en nosaltres en virtut d'

aquella simpatía que fa nostras las penas y las alegrías dels altres, ¿com no té de ser santa? ¿com no té de ser un saludable antídoto del egoisme? ¿com pot ser insubstancial é inocent?

L' amor, aquest sentiment puríssim que, com diu un gran escriptor, disol en un ángel á un home y á una dona, que de dos ne fa dos y no 'n fa mes que un, ha estat sempre l' inagotable manancial d' inspiracions per al poeta: com lo cavaller de la etat mitja, lo poeta sense dama es una espasa que no talla, es incapás de acometre y assaltar lo difícil baluart de la poesía. ¿Ni quin sentiment, quina afecció es dable trovar que per sa naturalesa y per sa universalitat regenere mes l' ánima, la eleve mes y mes la purifique?

¿Quina pintura la del amor ab sos éstassis de ternura y ab sos horrors en la gelosía, ab sas esperansas y ab sos desenganys! ¿Quin esperó mes vigorós per á moure 'l corcer de la ánima, aclaparat per la gelada egoista y mesquina de la negació y del dubte! Lo poeta que se n' apodera, que aixamplant sos horisonts, amplificant sa noció y despullantla dels lineaments materials que realisan sa figura, enlayra la volada per las regions del esperit atrayent ab la mágia de sa veu inspirada á qui 'l llegeix y aplicantli al costat, nou Prometeu, la antorxa de la vida compleix una gran missió, una missió per escelencia civilisadora, que civilisador es tot quant dona per resultat la elevació del esperit sobre la materia, la anulació d' aquesta devant d' aquell.

¿No es veritat que 'l cor se trova, diguemho aixís, rejuenit, que se sent obert á las inspiracions mes nobles y mes santas, quan remolcat per la ma del geni desplega sas velas per aquestas mars que 'l poeta crea en las regions del idealisme, mars que tenen sas brisas dolsas que tot just desfloran sa verge superfície, y sas tumultuosas bacanals de la tempesta que aixeca sas onas escumants fins á frech dels núvols per abátrelas despres en l' insondable jas que las sustenta?

Heuse aquí la vera fí de aquest género poétich, no l' únich, pero sí, per lo nostre gust, un dels mes saludables, un dels que mes verament realisa la idea final de la poesía que es la creació de la bellesa y la infiltració d' ella en las ánimas ávidas de rabejarse en sas dolsors y aptas per á sa contemplació.

Apassionament, donchs, veritat, la veritat relativa que avans hem indicat, vida, elevació d' ideas, grandesa de sentiments, aquestas son las condicions que li demanem á la poesía per á que compleixe la missió que li hem senyalat.

Sense dárnos en conte, arrastrats per las exigencias del rahonament y qui sap si per lo desitj de contestar á algunas observacions que en distintas formas se 'ns han dirigit ab ocasió d' un dels nostres insignificants articles bibliogrífichs anteriors, hem allargat las proporcions del present mes de lo que voliam. Posem punt final, y en altre nú-

mero direm al lector, concretant las anteriors ideas y aplicant las reglas avants sentadas, quatre paraulas sobre la colecció que titula 'l senyor Briz *Llibre del cor meu*.

(S' acabarà.)

J. SARDÀ.

Certámen poético celebrado con motivo del concurso de premios abierto por la Academia (Bibliográfico Mariana) para solemnizar el aniversario XII de ser instalacion, en la tarde del 18 de Octubre de 1874.—Lérida.—Imprenta de Carruez 1874.

Forma un volum de 270 planas contenint diversos travalls en prosa y vers, religiosos tots y dedicats en sa major part á celebrar las glorias de la Patrona de Madrid, la Verge de la Almudena, advocació escullida com á tema en l' últim certámen de la católica Academia de Lleyda.

Están escritos dits travalls en sa mayor part en castellá, llengua oficial de la Academia. Forman la secció catalana las següents poesias.

A la immaculada Verge María, digna Patrona de la Joventut católica espanyola per D. Joan B. Pastor Aicart 'Oblingué la assutzena de plata oferta per la Joventut Católica de Lleyda.

A la Verge María Puríssima sempre immaculada, del mateix autor; accéssit al premi precedent.

Lo Dilluns de Sant-Cujesme, ó sia l' aparició de la Verge immaculada en la batalla del Bruch (dia 6 de Juny de 1808) per D. Pau Bertran y Bros.

A la Mare de Deu, per D.ª Victoria Penya de Amer: premi d' una medalla de plata.

A la Regina del cel y terra, per D.ª Emilia Palau Gonzalez de Quijano, accéssit al premi anterior.

J. S.

LA FÁBRICA

Que Deu nos dó salut
Y forsa feyna,
Que ab feynas y salut
Lo pobre menja.

Per caure estan las cinch.
Ja repica l' esquella;
Ja marxa lo motor,
Y l' alta xemeneya
Vomita glops de fum,
Qu' enlayre pujant recta
S' escampan pe 'l cel blau
Com boyra tot desfentse.

—Que Deu nos dó salut
Y forsa feyna,
Que ab feynas y salut
Lo pobre menja.

Tot una professó
De gent n' entra depressa;
Máquinas y talers
Ja troban qui 'ls espera.
Comensas lo treball:
Minyons, fora peresa:
Los rodatjes unteu
Perque volten depressa.

—Que Deu nos dó salut
Y forsa feyna,
Que ab feynas y salut
Lo pobre menja.

Ja rodan los fusets;
Fan fil las filaneras;
Lo crich-crach dels talers
N' esplica si 's fá feyna.
Las cardas van voltant
Llansant llarga reguera
De cintas de cotó
Com neu que va desfentse.

—Que Deu nos dó salut

Y forsa feyna,

Que ab feynas y salut

Lo pobre menja.

—
Revolta lo batan

Trinxant lo cotó en fleca,

Com un mal esperit

L' esmica y lo rebrega.

Lo corretjam arreu

Volteja que volteja,

Las rodas y espirals,

Los áspis y matxeras.

—Que deu nos dó salut

Y forsa feyna,

Que ab feynas y salut

Lo pobre menja.

—
Lo motor sens parar

Com si fos una fera

Bramula tot lo jorn

Ab veu grossa y feréstega;

Apar monstre infernal

Que ab sa forsa potentia

Ne toqui un corn marí

En mitj d' una tempesta.

—Que Deu nos dó salut

Y forsa feyna,

Que ab feynas y salut

Lo pobre menja.

—
Si canta 'l teixidor

Respon la filanera,

Ressonan los xiulets

Als ajudants fent senya.

Tan punt tocan las vuyt

Tothom la feyna deixa.

Minyons, cap á esmorsar

Que prou dia que queda.

—Que deu nos dó salut

Y forsa feyna,

Que ab feynas y salut

Lo pobre menja.

—
Las donas entre tant

Sos fillets amamellan;

Disputan los obrers

Dessobres qui governa.

Mitj hora ja ha passat,

De nou toca l' esquella;

De nou marxa 'l motor
Tothom á la taleya.

—Que deu nos dó salut
Y forsa feyna,
Que ab feynas y salut
Lo pobre menja.

Després ne ve la nit.
¡Ab quant de gust se plega!
Quiscun ab sa familia
S' acull á casa seva.
¡Qué dols es lo descans
Per qui tot lo jorn rega
La terra ab sa suor
Y 's guanya 'l pá que 's menja!

—Que Deu nos dó salut
Y forsa feyna,
Que ab feynas y salut
Lo pobre menja.

Obrer, honrat obrer,
De fé la mes sencera,
Travalla ab bon dalé
Que d' ell ne veurás neixer
La pau y llibertat,
La ditxa y la riquesa,
Y la prosperitat
S' estendrà per la terra.

—Que Deu nos dó salut
Y forsa feyna,
Que ab feynas y salut
Lo pobre menja.

Mars de 1875.

EMILI COCA Y COLLADO.

L' ESCÉPTICH

Estich tot sol, tot sol com la palmera
Que s' gronxa en lo desert;
Mon ánima se plany y 's desespera:
Giro mos ulls enrera,
Lo camí qu' he petjat de neu cobert.

En va febrosench cerco l' esperança
Qu' un jorn vaig ovirar,
Com lluminós estel en llontanansa:
En vá sento recança
La costa de la vida per pujar.

En va en falaguers somnis me gaudeixen,
Seductoras visions:
Al alsarse lo sol desapareixen
Y ¡ay Deu! se desvaneixen
Com deliris de cérebres fellons

A mon entorn s' escampa la cridoria
Dels que felissos son,
Obert ne veig pels altres de la gloria
Lo temple, y de victoria
Los cants escolto que ne llança 'l mon.

Y veig en mitj de gòtica capella
Entre núvols d' encens
Sos llávis móure cándida donzella
Alçant pregaria bella
Al qui dona á los homs dias serens.

Y esguart riallas y sent crits d' alegria,
Mes no puch víurer jó
Y la fé qu' en lo pit d' altres sers nia
No alena en l' ayma mia
Qu' es panceix com sens aygua gaya fló?

Y en vá giro mos ulls: tot sol me trobo
En mitj mon greu afany,
Y per mes qu' aixecarme y cridar probó

En mon voltant glás trobo,
La gent ne passa sens sentir mon plany.

Y aixís eternament tinch que fer via
Sens poguer may parar,
Sens que tinga esperansa de qu' un dia
Puga la testa mia
Eu una falda amiga reposar.

Sens que veja en ma mísera carrera
Queleuna cosa enllá
De lo fossar qu' obert al fí m' espera,
Com famolenca fera
Que la víctima aguar que triga ja.

Sens que consol me donga de fé santa
La flama que no sent'
Dintre mon cor de martre que no canta
Y á qui 'l pervindre espanta
Prenyat de núvols que m' acosta 'l vent.

Sens qu' al afany que lo meu pit rosega
Responga un altre afany
Que cure lo primer y que m' el trega,
Mon cérebro be brega
Per fer corre 'ls minuts que 'm semblan anys.

R. SOLANES.

NOVAS

JOCHS FLORALS DE 1875,

Galantment correspongué 'l públich á la invitació del Consistori dels Jochs Florals d'enguany, afanyantse á omplir de gom á gom lo saló de Llotja ahont se celebrá lo dia 2 del corrent aquella poética festa. Bellíssim aspecte ofería 'l saló decorat ab la riquesa y bon gust que tenen acreditat los adornistas germans Vilanova. En las columnas s' hi veyan los escuts de las quatre Provincias Catalanas y d'altres regions y ciutats que formaren antiguament la Confederació catalana-aragonesa, rodejats en la part inferior per garlandas de vert fullam y en la superior per banderas espanyolas: dels capitells penjavan vistosos estandarts ostentant objectes alegórichs de la poesia, escuts y 'ls noms dels Mestres en gay saber. Tapavan los vanos de las portas richs velluts y domassos carmesins, estant adornadas las mitjas columnas adossadas á las parets á semblansa de las del centre. En la barana de la galería sobre un domás carmesí ab franja d'or destacavan sas tintas doradas y blavas unas tarjas en que 's llegian los noms del mes renomnat escriptors catalans antichs y moderns. En la part del saló que dona al passeig d' Isabel 2.ª s' havia construít lo tablado y dosser pera 'ls adjunts y la presidencia. S' hi pujava per una ampla escala degudament encañifada, com ho era tot lo tablado, vorejada per testos ab magníficas plantas. Lo dosser, de vellut carmesí, fet al estil francés, era sostingut per dos altas y dauradas barras, y en son fons pujavan fins á tocar als escuts uns grupos de flors artísticament combinats que feyan brillar mes lo rich silló destinat á la Reyna de la festa. A l' un costat del dosser, y adossats á la paret, s' hi veyan duas coronas de semprevivas incluhint los noms de 'n Lluís Bordas y de 'n Eussebi Anglora, y entre ellas s' hi veyá lo gran medalló ab lo busto d' en Fortuny ab que ha acreditat altra volta son talent lo llorejat escultor Sr. Novas. Al altra part hi havia altras duas semblants coronas, é inscrits en ellas los noms de 'n Pere Nolasch Vives y de 'n Marian Fortuny y entre mitj lo

retrato del Rey D. Joan, l' institutor de nostres Jochs Florals. Del sostre del saló penjavan gallardets ab los colors catalans, y posats en la barana de la galeria acabavan de dar animació al cuadro las antigas banderas gremials.

Prop de la una de la tarde seria quan als acorts de la música municipal, que tocava en lo porxo de la plassa del Comers, entrava en lo saló la comitiva d' Autoritats y Corporacions invitadas, en la qual figuravan lo Exm. é Ilm. Sr. Bisbe, lo Exm. Sr. Gobernador de la Provincia, lo Sr. Vilaseca vice-president de la Diputació Provincial, lo Sr. Rector de l' Universitat, comissions de la Diputació y Ajuntament y altres que s' anaren á seure en los llochs de preferencia.

Obrí la sessió lo Sr. Gobernador pronunciant un breu y ben pensat discurs en que tributá lloansas á l' institució, fent veure sos benéfichs resultats en pro de la causa de la civilisació y de la pau.

Lo Mantenedor D. Adolf Blanch, per malaltía del President del Consistori D. Francesch Pelay Briz, llegí 'l discurs d' aquest. En eix treball, que 's distingeix per un tó enérgich y 'l sabor verament catalá del llenguatge, se dedica un recort á nostras passadas glorias, se posa de relleu l' envejable estat de la actual renaxensa, estudiada y estimada per las mes ilustradas nacions, y 's donan profitosos consells pera poguerla encaminar á son perfeccionament.

Passá despres lo secretari del Consistori D. Joseph Roca y Roca á donar compte del fallo del Consistori, llegint sa Memoria en que precedeixen á la crítica de las composicions premiadas algunas frases dedicadas á exaltar l' esperit novell de Catalunya, que lograren entussiasmar á la concurrencia.

Procedintse á la obertura dels plechs que contenian los noms dels autors de las composicions distingidas ab premis y accéssits y á la lectura de las primeras, desclós lo que contenia 'l nom del autor de la *Cansó dels aucells*, que guanyá la flor natural, resultá esser D. Frederich Soler y Humbert, conegut en lo teatre ab lo pseudónim de Serafí Pitarra, qui passá á oferir la *mimus obs balata*, que era l' indicada flor, á la Srta. D.ª Rosina Pigrau, qui ocupá 'l silló de sota 'l dosser com á Reyna de la festa, llegint la indicada poesia 'l Sr. Martí y Folguera.

La obertura dels demés plechs doná 'l següent resultat:

Primer accéssit de la Flor natural: *Fantasia*, de D. Isidro Reventós.—Segon idem: *De sol á sol*, de D. Emili Coca y Collado.

Mencions.—*Lay de las tres flors*.—*Honestas fides amor*.—*La poesia*.—*A la bellesa*.—*La monja*.—*La texidora*.—*L' orgia y La sardana*.

Premi de l' englantina: *Los companys de Sertori*, de D. Frederich Soler, llegida per lo Sr. Roca y Roca.—Primer accés-

sit: *Sibila*, del mateix.—Segon idem: *Lo mantell de la Reyna*.
Mencions.— *Lo pacte de Pedralbes*.— *Las creuadas*.— *Lo sagrament d' en Jofre*.—*Barcelona*.

Premi de la viola d' or y d' argent: *Lo cant de Salomó*, de D. Anicet de Pagés de Puig, llegida per lo Sr. Blanch (Joseph).—Primer accéssit: *Reculliment*, del mateix.—Segon idem: *Amor*, de D. Jacinto Torres y Reyató.

Mencions.—*Avant*.—*Remors del bosch*.—*Animas*.—*Meditació*.

PREMIS EXTRAORDINARIS.—Premi de la Redacció de la RENAXENSA: *Deu narracions*, de D. Joaquim Riera y Bertran.—Accéssit únich: *Narracions y llegendas*, de D.ª María de Bellloch.

Premi de «La Jove Catalunya»: *Un quadro*, comedia en un acte, de D. Eduart Vidal y Valenciano.—Accéssit únich: *L' avi*, de D. Joaquim Riera y Bertran.

Premi de la Societat artística y literaria «La Misteriosa»: no s' adjudicá.—Accéssit únich: *Nostre temps*, *Epístola á Guillem*, de D. Joaquim Riera y Bertran.

Premi del Excm. é Ilm. Sr. Bisbe de la Diócessis: *La Bandera de Santa Eularia*, de D. Frederich Soler. La llegí 'l mateix autor.

Mencions.—*La cansó de la bandera*.—*Fé y patria ó La bandera de Santa Eularia*.—*La bandera de Santa Eularia*.

Premi de la Excm. Diputació Provincial de Gerona: *L' hereu*, de D. Joan Bautista Ferrer. Ne doná lectura 'l mateix autor.—Accéssit únich: *Girona immortal en 1285*, de D. Joaquim Riera y Bertran.

Mencions.—*Lo Mercadal*.—*La crema de Perelada*.

Premi de la Excm. Diputació Provincial de Lleyda: *La batalla de Ilerda*, de D. Frederich Soler.—Accéssit únich: *Indibil y Mandoni*, de D. Angel Guimerá.

Dexaren d' adjudicarse los premis oferts per la Excelentíssima Diputació Provincial de Tarragona, per l' Ateneo Barcelonés, y per D. Albert de Quintana, president del Consistori de 1874.

Los noms dels autors y la lectura de las poesías premia-
das foren rebuts ab grans aplaudiments per la concurren-
cia que 'ls prodigá especialment á D. Frederich Soler qui,
per haver guanyat los premis que preficsan los Estatuts, fou
proclamat *Mestre en gay-saber*.

Termená la festa lo discurs de gracias, que llegí lo Man-
tenedor D. Joaquim Fontanals del Castillo, en lo qual se
fan ab acertat criteri algunas consideracions sobre l' objec-
te de la poesia, en especial de la catalana.

Ab verdadera satisfacció donem fi á aquesta ressenya, ja
que la festa dels Jochs Florals d' enguany, lluny de acusar
decadencia en l' institució, ha manifestat la forsa y robus-
tesa de sa vida, coronant ab lo primer llor de la victoria á
alguns joves poetas, y dexantnos admirar una volta mes la

crexent inspiració y la perfecció de qualitats de altres poetas avesats ja á aquexas lluytas de l'intelligencia y del art.

Brillant fou la sessió que doná *la Jove Catalunya* la vetlla del dilluns 3 de Maig, en lo teatre del Olimpo, en honor dels poetas premiats en los Jochs Florals d'enguany. Lo local estava plé d'una concurrència tant nombrosa que no cabia en ell. L'escena l'ocupava la Presidencia, los socis y las personas invitadas.

Oberta la sessió, lo President en Francesch Ubach y Vinyeta passá á donar lectura d'un discurs en que s'ocupá de l'influencia del conreu de la poesia com element civilizador en la societat, ostentant lo Sr. Ubach en aquest treball son conexement de la llengua y sa destresa en manejarla. Seguidament se llegiren las següents composicions: n'Eduart Vidal y Valenciano doná á conexer alguns fragments de sa producció dramática *Un cuadro*; lo Sr. Roca y Roca llegí la poesia d'en Frederich Soler *Los companys de Sertori*; lo Sr. Montserrat la titolada *Amor*, d'en Jascinto Torres y Reyató; lo Sr. Thomás y Bigas *Lo Mantell de la Reyna*, del citat Soler; lo Sr. Pirozzini la nomenada *Fantasia*, d'en Isidro Reventós; en Joan Bautista Ferrer llegí son romans *l'Hereu*; lo Sr. Nanot la composició de *Sol á Sol* d'en Emili Coca, y en Frederich Soler la *Batalla de Ilerda*.

En Joaquim Riera y Bertran doná seguidament lectura de dos cuentos de sa colecció *Deu narracions*, y 'l següen lo Sr. Matheu, fentho ab sa *Cançó de l'espiga*; lo Sr. Vidal ab la *Cançó dels aucells* del ja citat Soler; lo Sr. Roca ab la poesia *Indibil y Mandoni*, d'en Angel Guimerá; lo Sr. Mimó ab unas *Décimas* d'en Pau Mimó y 'l Sr. Blanch ab lo *Cant de Salomó* d'en Anicet Pagés de Puig.

Lo Sr. Matheu, encarregat de donar las gracias, tingué 'l felís pensament de ferho ab una sentida poesia, que 's repartí estampada als concurrents, los qui durant tota la vetllada no 's cansaren d'aplaudir las composicions, cridant á alguns dels autors á rebre personalment las mes senyaladas mostrás d'entussiasme.

Si *La Jove Catalunya* necessités demostrar tota sa importancia y 'ls profitosos resultats qu'ha conseguit ab los cinch anys que conta d'existencia, ne fora una proba altament favorable l'èxit de la sessió de que acabem d'ocuparnos.

Lo Liceo literari de Valencia ha obert un certámen oferint entre altres premis los següents, referents á literatura:

Una flor de plata al autor del mellor treball sobre «Los

primers pobladors d' Espanya y sa historia primitiva fins las primeras colonias fenicias; y una obra poética al autor de la mellor oda á Valencia.

Com no 's fixa lo llenguatge de las composicions, suposem s' hi admetrà lo catalá y per aixó escitem á nostres autors á enviarhi.

Lo *Centre moral instructivo* de Gracia ha publicat el fallo del certámen obert en 1873, resultant premiada ab una vara de Jessé de plata la poesia titolada *Sant Joseph patró de l' Esglesia Católica*.—Lema: *Bon Sant l' Esglesia salveu!*

S' ha donat ja á l' estampa y á no tardar veurá la llum pública un tomo contenint totas las poesias catalanas y castellanas del malaguanyat poeta en Eusebi Anglora.

Han arribat á esta redacció y 'ls agraheim la visita los periódichs madrilenys *Revista científica y literaria*, que dirigeix lo conegut escriptor en Artur Corbella y *La Mesa revuelta*. En los dos figuran las firmas de reputats literats y están escrits ab molta soltura.

Está ja bastant avansada la impresió del volum dels Jochs Florals d' enguany. Creyem que dintre uns 20 dias se repartirá ja als adjunts y 's posará á la venda en las principals llibrerías.

A benefici de nostre company de redacció 'n Joaquim Riera, tindrà lloch lo dimecres 12 del corrent mes una funció extraordinaria en lo teatre del Odeon, estrenantshi lo cuadro dramátich en un acte y en vers *L' Avi*, original de nostre amich, y premiat, segons saben nostres lectors, en los Jochs Florals d' enguany, y repetintse las molts aplaudidas comedias *Bernat Pescayre* y *Lo senyor Batlle*, en dos actes la primera y en un la segona. Sabem además que en un dels intermedis llegirá 'l senyor Riera alguna de sas bellíssimas Cansons y que la funció de que parlem será dedicada á la societat «La Jove Catalunya» de que forma part aquell.

Está á punt de veure la llum la segona edició del aplech de poesias que ab lo títol de *Cansons alegres de un fadri festejador* foren tan ben rebudas, fa pochs mesos, de nostre públich catalanista. Esta colecció vindrá enriquida ab la tonada del *¡Va de bó!* Felicitém á son autor pel bon éxit alcansat ab tant preciós aplech de poesias.

Ab lo títol de *Trigo y Paja* lo Sr. D. J. Sanmartin y Aguirre ha publicat un volum de bellíssimas poesías. En ell hem llegit ab gust, bastant ben traduïda, ab lo títol de *La prenda de amor* una poesia de nostre Mestre en Gay Saber, D. Francesch Pelay Briz.

Entre las obras que s' han rebut en esta Redacció mereixen menció espessa: la corona poética *A la memoria de Julian Romea*, quadern ricament imprés, que conté, á més d' un retrato litogràfic del insigne autor, una petita noticia biogràfica del mateix, escrita per D. Emili Moreno Cebada, y selectas composicions dels Srs. Ascensio de Alcántara, Zúmel, Sañudo, Blanco, Mallú de Brignole, Moreno Cebada, Lasarte, del Castillo, García Alix, Franco, Sepúlveda, Uguet, Riera, Frontaura, Trueba, Osorio y Bernard, Navarra, Sañudo, Guerrero, Carvajal, Céspedes, Fuentes de Ponte y de las Sras. Dolors Moncerdá y Pilar Pascual. Ha sigut imprés á cárrech de la Societat líric-dramática que du 'l nom de Romea, ab ocasió de la funció commemorativa de son natalici celebrada en lo Teatre Romea lo 24 de Febrer del present any. Junt ab la corona poética hem rebut també ricament impresa la *Corona de siemprevivas*, loa escrita expofés per D. Ricardo Caballero y Martinez y representada en aquella nit, á la cual acompanya per separat una copia fotogràfica del retrato litografiat que va unit á la Corona poética.

També hem rebut la *Memoria descriptiva* del projecte de monument presentat en lo concurs últimament celebrat pera la elevació de un que commemore las glorias de Espanya en la guerra d' Africa: perteneix al que du per lema, *Grecia y Roma*; y un interessantíssim folleto que conté la *Contestacion del Fomento de la Produccion nacional al interrogatorio formulado por la Sociedad económica matritense para estudiar el resultado de las reformas arancelarias decretadas de 1868 á 1870*.

Avuy que, segons va dirse en lo darrer número d' aquesta Revista, l' Ajuntament de Barcelona vol pagar justament un deute que fa molts anys te, com es lo de trasportar en lloch digne las cendras d' En Capmany, creyém podrian afavorir molt á aquella corporació ab sos consells la comisió que fôu nombrada quan arribaren á nostra ciutat las despullas mortals d' aquell gran home.

En un dels nombres últimament publicats de la *Revista científica é litteraria: O Instituto*, de Coimbra (Portugal) havém llegit un article bibliogràfic de la següent obra:

«*Historia dos estabelementos scientificos, litterarios é artisticos de Portugal nuos successivos reinados da monarchia, por José Silvestre Ribeiro, socio correspondente da Academia Real das Sciencias de Lisboa.*» Han exit d' ella ja 4 volums, y encara no es finida. Mencioném ab plaher l' aparició d' est monument históric-literari, entre altres motius, per si á algun de nostres erudits, li fá naxer lo noble desig, encara que no sia sino per lo que pertany á Catalunya, d' emular dignament á aquell sabi portugués.

Al propi temps, y per los punts de contacte que tenen entre si abdos treballs, mencionarem també qu' en la *Revista de la Universidad de Madrid*, l' actual rector d' aquell claustre, Dr. D. Vicens de Lafuente segueix donant á llum una *Historia de las escuelas, estudios y establecimientos d' ensenyansa d' Espanya*, plena de curiosos datos, exposats ab aquell elevat criteri que té l' autor, demostrat en altres obras. Avuy dia, després d' haver fet una investigació de las escuelas primitivas qu' existian en las diversas regions de la península, desde lo segle VIII al XIII, historia, á contar del comens d' aquest últim, l' origen de las Universitats de Palencia y Salamanca. Segons noticias s' ocupará á son torn de las Universitats de l' antigua Corona d' Aragó, pera lo qual se ha procurat copia de documents interessantíssims. Molt, per sa part, li agrahirán los fills de Catalunya.

Lo distingit literat en Víctor Balaguer ha sigut nomenat académich de número de la Historia per la vacant qu' existía. Lo tema que ha escullit pera son discurs de recepció es *Historia de la literatura catalana*.

En lo darrer número de la *Revue de beaux arts* s' acaba lo treball de Mr. Walther Fol sobre Fortuny, de que parlarem á nostres lectors. L' acompanyan en dit número los següents grabats: *Busto de Fortuny* per Epinay, *L' anticuari y Vas turpano moresch*, dibuxos originals d' aquell artista y *Lo Kábila mort, arabe vetllant lo cos de son amich* y un *Idily*, reproducció de tres aygua-forts del mateix; ademes se dona separadament altre grabat representant uu tipo del segle passat.

Sabém que la Societat coral d' Euterpe ha demanat autorisació á nostre amich y col·laborador en Joaquim Riera y Bertran pera que son director Sr. Porcell pugá posar en música la composició titolada *Cansó de dol* que 's publicá en un dels passats números de la *Renaxensa*. Dita composició y altre, música del Sr. Ventura, serán las que s' estrenarán en la próxima temporada d' estiu en los concerts d' aquella Societat.

L' Ajuntament ha acordat suspendre lo concurs obert pera la presentació de projectes del monument que deu dedicarse á Colón. Ignorém los motius que l' hajan induit á pendre un acort que 'ns ha causat molta estranyesa, y que desitjaríam no fos definitiu.

Entre 'ls premis que s' adjudicarán en los Jochs Florals que va á celebrar lo *Liceo Sevillano* en lo próxim mes de Maig n' hi figura un á la mellor composició á n' en Fortuny.

Esta redacció acaba de rebre los dos últims números de la *Revue des langues romanes* (Juliol y Octubre de 1874) que forman lo tomo sisé de la publicació, contenint unas 648 páginas. Notables son los articles que compren cada una de las seccions en que 's divideix, pero en la impossibilitat de donar noticia de quiscun d' ells nos concretarém á mencionar los que mes nos interessan.

En la secció dels *dialectes antics* se troba: la continuació del cartulari lo *Memorial des nobles* fins al fol. 132 rº del original y la publicació del m. o. existent en l' archiu de Montpellier *Le Cerémonial des Consuls*, abdos per A. Montel; la d' un poder (*acte de procuration*) en dialecte bearnés (1409) y divers documents sobre combats personals (Arnau d' Eryll y lo Mastí de la Merlie, 1390; reclamació del preu d' un cavall ferit en un torneig, 1397; y 2 cartells de batalla, 1400, 1408).

En la secció dels *dialectes moderns* sobresurten: los *Proverbes et dictous recueillis á Cognac* per Fesquet; ll *Poésies populaires du Languédoch*, que dexá coleccionadas lo finat Atger; lo comens de la curioríssima colecció dels *Chants populaires du Languédoch*, per A. Montel y L. Lambert; la continuació de la *Grammaire limousine*, per C. Chabaneau; la *Histoire littéraire des patois du Midi de la France au XVIIIe siècle*, per lo Dr. Noulet; *le Centenaire de Pétrarque*, per Paul Glaize, qui publica en francés los parlaments dels Senyors Conti y de Quintana; y una bona munió de poesias provençals.

En la de *Bibliographie* se fá la crítica, entre altres obras, de: *Les proverbes de la langue d' oc. Anciens proverbes basques et gascons*, de Voltaire; *Chansons hebraïco-provençales des juifs comtadins, réunies* per M. Sabatier; *Armagna provençau*; *Armagna cevenou*; y la *Bibliothèque de Tours et ses manuscrits* pertanyents, los que cita, als segles XII, XIII y XIV.

Dona també noticia del nombrament de cavallers de la Legió d' honor fet á favor de D. A. de Quintana y Combis y de M. J. Roumanille, y del cartell del últim certámen que celebrá l' *Associació literaria de Gerona*. Translada lo pro-

grama de la nova *Société des anciens textes français* qu' hauria de tenir imitadors á Catalunya. Y, finalment, anuncia qu' está preparant, lo conegut historiayre Mr. Ch. de Tournoullon, la publicació dels següents llibres catalans: «*Los Furs de Valencia* (dialecte catalan de XIIIe siècle); *Lo Libre de la Saviesa*, du roi Jacques 1er d' Aragon (ms. L. 2. de la Bibl. de Madrid et J. M. 20 de celle de l' Escorial); y *Crónica del rey en Jacme d' Aragó*, avec la trad. française.»

Recomaném á nostres constants llegidors la Revista de que 'ns ocupém, ja que sa importancia filològica, literaria é histórica es cada dia major.

Lo dia 31 de Mars prop passat se celebrá á Montpellier la cerimonia de distribució de premis del concurs obert per la *Societat per l' estudi de llengües románicas*. Presidia Mr. Egger, del Institut, contantse entre 'ls vice-presidents en Mistral, y en Manel Milá en representació de Catalunya.

Després de un discurs de Mr. Revillout, professor de la Facultat de lletras de Montpellier y Secretari de la Societat, ne pronunciá en Mistral un en provensal fent notar que 'l despertament literari dels paissos de la llengua d' oc, que fa poch era sols l' ideal d' alguns es avuy un gloriós fet; mes condolentse de que sa influencia no 's manifeste en las relacions ordinarias de la vida, especialment en las classes altas, y quexantse de que molts dels ecclesiástichs en la trona y 'ls publicistas en llurs obras rebujen la llengua materna.

Se procedí seguidament á la lectura dels tres judicis referents á las altrás tantas seccions en que 's trobava dividit lo concurs, resultant en la secció de traballs poétichs premiadas las següents poesías catalanas.

Medalla d' or. — *La festa major* d' en Joseph Martí y Folguera.

Id. d' argent. — *Pere Ahones*, romans històrich d' en Felip Pirozzini.

Id. de bronze. — *A la llengua catalana*, de M. Martinet.

Id. id. *L' ombra del Rey*, d' en Francesch Matheu.

Id. id. *A ma patria*, d' en J. Taronjí.

Id. id. *Al Deu de las Armadas*, d' en LL. de Cabanyes.

Se llegí finalment un fragment del poema coronat *Li carbounié*, d' En Felix Gras, y 'l president doná las gracias á la concurrencia tancant la sessió.

Se celebrá després un banquet á la Provensala en lo qual se pronunciaren entussiasistas brindis entre 'ls que citarém lo del Sr. Milá, dedicat á la ciutat de Montpellier, la qual, recordá, havia donat á la patria catalana lo Rey en Jaume, brindis que fou contestat en termes entussiasistas per lo alcalde de la Ciutat.

Com se veu nostres poetas han correspost galantment á la excitació de la *Societat pera l'estudi de llengües románicas*, y han honrat á la patria catalana ab los premis obtinguts com ho ha sigut en la persona de nostre eminent patrici Milá. Esperém qu' axó será un motiu mes pera que en los anys successius vaje en augment la nombre de treballs en catalá que concorren á aquell certámen, que tants bons profits pot donar per la causa del agermanament y recíproca conexensa de las literaturas d' una y altre part dels Pirineus.

Lo llorejat poeta en Joseph Martí y Folguera ha obtingut una merescuda distinció per part del Ajuntament de Reus, sa vila natal. En una de sas darreras sessions acordá dita Corporació fer estampar 200 exemplars de las poesías d' en Martí premiadas en lo certámen de Montpelier, regalantne cent exemplars al autor, y distribuint los altres entre las escolas municipals pera premi als dexebles mes aprofitats.

Nostre amich y colaborador en Joseph Rodoreda ha sigut nombrat professor de solfeig y piano y mestre acompanyador de las cátedras del Liceo. Rebi nostra mes sincera enhorabona.

L' *Iberia*, de Madrid, en un article, que ha insertat *La Crónica* d' esta Capital, s' ocupa en termes molt encomiástichs de la darrera obra del incansable catalanista en Francesch Pelay Briz, *Lo llibre del cor meu*.

TAULA DEL PRESENT NÚMERO

Joan Maluquer Viladot.	Lo Canal d' Urgell.	485
Andreu Balaguer y Merino.	Fragment inédit.	491
Joan Serra y Pausas.	Noticias biográficas sobre Marian Fortuny.. . . .	496
Salvador Genís.	Adagis catalans.	506
J. Sardá.	Lo llibre del cor meu (Bibliografía).	513
J. Sardá.	Certámen poétich.	517
E. Coca y Collado.	La fábrica.	518
R. Solanes.	L' escéptich.	521